

Akční plán realizace Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2030

**Akční plán realizace
Strategie bezpečnosti potravin
a výživy 2030**

Obsah

1. Úvod	3
Základní východiska	3
Proces přípravy dokumentu	3
2. Akční plán – opatření a doporučení pro naplňování Strategie	4
Strategický cíl 1.	4
1. Potraviny na trhu nepředstavují zdravotní riziko pro člověka	4
1.1. Zatížení potravních řetězců chemickými látkami se snižuje	4
1.2. Mikrobiální nebezpečí jsou efektivně omezována	5
1.3. Disponujeme aktuálními daty o potravinách.	8
1.4. Pozornost je věnována novým nebezpečím	10
2. Systém bezpečnosti potravin je dlouhodobě funkční a udržitelný	13
2.1. Další rozvoj systému při uplatňování principů analýzy rizik	13
2.2. Účinná meziresortní spolupráce	14
2.3. Dostatek personálních kapacit pro fungování a rozvoj systému	15
3. Vzdělaný spotřebitel má možnost informované volby	17
3.1. Včasné sdělování přesných a ověřených informací.	17
3.2. Vzdělávání laiků, prohlubování znalostí profesionálů	18
Strategický cíl 2.	21
1. Vytvoření prostředí pro zdravou výživu	22
1.1. Stravování a výživa ve školách	22
1.2. Označování výživových hodnot	23
1.3. Opatření na podporu změny složení potravin a nápojů	24
1.4. Vyloučení <i>trans</i> -mastných kyselin	25
1.5. Uvádění potravin pro děti na trh	25
1.6. Cenové zvýhodnění zdravých potravin	26
2. Podpora zdravé výživy v průběhu celého života	28
2.1. Výživa nastávajících a kojících matek	28
2.2. Výživa v raném věku.	29
2.3. Komunikace s veřejností	29
2.4. Výživa a životní styl v průběhu stárnutí	30
3. Posílení zdravotnických systémů na podporu zdravé výživy	32
3.1. Vzdělávání a poradenství v oblasti výživy v rámci primární zdravotní péče	32
3.2. Kapacita systému pro výživu	33
4. Dohled, monitorování a hodnocení	34
4.1. Sledování růstu dětí – antropometrická měření.	34
4.2. Průzkumy spotřeby potravin a příjmu živin	35
3. Implementace a hodnocení Akčního plánu	36
3.1. Hierarchická struktura strategických prací	36
3.2. Implementace Akčního plánu	36
3.3. Změny a hodnocení naplňování Akčního plánu	36
4. Seznam zkratk	37
Příloha: Souhrnný přehled opatření	38

I. Úvod

Akční plán realizace Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2030 (dále jen „Akční plán“) rozpracovává Strategii bezpečnosti potravin a výživy 2030 (dále jen „Strategie“) schválenou usnesením vlády ČR č. 323 z 29. března 2021. Cílem materiálu je definovat konkrétní opatření k naplňování Strategie v průběhu sledovaného období.

Základní východiska

Bezpečnost potravin je vládou ČR dlouhodobě označována jako jedna z priorit ČR. Oblast výživy je zásadní z pohledu dlouhodobého zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva a prakticky se dotýká oblastí produkce zemědělských surovin a jejich zpracování na potraviny.

Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2030 je klíčovým dokumentem České republiky v oblasti bezpečnosti potravin a výživy, který navazuje na předcházející strategický dokument z roku 2014. Vznikl v úzké součinnosti mezi ministerstvy zemědělství a zdravotnictví za přispění dalších subjektů, které se v České republice na zajištění systému bezpečnosti potravin podílejí.

Strategie popisuje současný stav zajištění bezpečnosti potravin a výživy v ČR v kontextu celoevropské situace, nastiňuje vizi, základní strategické směřování a priority ČR. Za priority označuje zajištění zdravotní nezávadnosti potravin, udržení a posilování funkčnosti systému zajištění bezpečnosti potravin, další rozvoj komunikace se spotřebiteli a dalšími zúčastněnými subjekty a otázky výživy. Mimo to by tento strategický dokument měl přispět také k posílení důvěry veřejnosti v systém zajištění bezpečnosti potravin, v jejich bezpečnost, kvalitu a výživovou hodnotu.

Strategické cíle a priority v oblasti bezpečnosti potravin a výživy definované Strategii jsou dlouhodobé a úkoly v obou oblastech mají z významné části dlouhodobý charakter. Příprava harmonogramu dílčích prací, navazující realizace konkrétních úkolů a aktivit a meziresortní komunikace mezi institucemi zodpovědnými za naplňování jednotlivých cílů jsou v kompetenci ministerstev zemědělství, zdravotnictví a dalších spolupracujících resortů a organizací.

Proces přípravy dokumentu

Proces přípravy Akčního plánu byl formálně zahájen oznámením o schválení Strategie vládou ČR členům Koordinační skupiny bezpečnosti potravin (dále jen „KSBP“) během jejího zasedání dne 27. dubna 2021. Současně byli členové KSBP požádáni o jmenování zástupců svých organizací, kteří se budou podílet na přípravě dokumentu.

Vlastní dokument byl zpracován pracovní skupinou tvořenou zástupci relevantních resortů a dalších organizací pod vedením Ministerstva zemědělství. Návrh Akčního plánu diskutovala a připomínkovala KSBP.

2. Akční plán – opatření a doporučení pro naplňování Strategie

Strategický cíl I

V rámci nabídky bezpečných, kvalitních a cenově dostupných potravin je prvním strategickým cílem umožnění výroby a uvádění pouze bezpečných potravin na trh, poskytování ověřených informací o bezpečnosti a kvalitě potravin a tím posílení ochrany spotřebitelů, jejich oprávněných zájmů a důvěry v systém bezpečnosti potravin a jeho udržitelnost.

I. Potraviny na trhu nepředstavují zdravotní riziko pro člověka

I.1. Zatížení potravních řetězců chemickými látkami se snižuje

Identifikace problému

Celková expozice člověka chemickým látkám je značná. Jejím zdrojem je především životní prostředí, znečišťované lidskou činností. K zatížení svým dílem přispívají také potraviny, ve kterých se chemické látky mohou vyskytovat přirozeně nebo jako kontaminanty z vnějšího prostředí.

Popis současného stavu

K dispozici máme poměrně robustní mechanismy, kterými umíme zabránit, aby byly na trh uváděny potraviny obsahující nežádoucí chemické látky. To se týká především látek, které se do potravin dostávají zejména z vnějšího prostředí (kontaminanty včetně přírodních toxinů, rezidua pesticidů a veterinárních a humánních léčivých přípravků či látky migrující z obalů potravin) nebo vznikají v potravinách během jejich výroby (procesní kontaminanty) a také těch, které jsou do potravin záměrně přidávány (potravinářské přídatné látky).

Přesto není možné, a ani reálné z potravinového řetězce všechny škodlivé látky zcela eliminovat. S nárůstem populace a konzumního způsobu života souvisí tlak na intenzitu zemědělské výroby, která se bez určitých chemických látek neobejde, a pro které nemáme adekvátní náhrady, a na výrobce potravin, od nichž společnost očekává kreativitu, inovativnost. Současně roste tlak na udržitelnost zemědělské výroby a zvyšování produkce potravin.

Čeho chceme dosáhnout

Cílem je snížit celkové zatížení potravních řetězců chemickými látkami. Potenciál k tomu je patrný zejména v případě reziduí pesticidů, veterinárních léčivých přípravků a procesních kontaminantů.

Předpoklady pro dosažení

Strategie EK Od zemědělce ke spotřebiteli je klíčovým politickým dokumentem definujícím řadu ambiciózních celoevropských cílů, které mohou přispět ke snížení celkové zátěže potravních řetězců rezidui pesticidů a také veterinárních léčivých přípravků (zvláště antimikrobik, stimulátorů růstu hospodářských zvířat a dalších veterinárních léčiv s účinkem na endokrinní regulaci). Od ní odvozené národní cíle musí být současně jak dostatečně ambiciózní, tak dosažitelné a s minimalizovaným negativním dopadem na agropotravinářský sektor. Klíčovým předpokladem je zajištění dostupných účinných biologických a nesyntetických alternativ pesticidů. Efektivní omezení rizikových pesticidů a zátěže potravin rostlinného původu rezidui pesticidů lze dosáhnout inovacemi pěstebních technologií a systémů ochrany, zejména u ovoce a zeleniny, a zvýšením podílu ekologického zemědělství. Významnou pozitivní roli v tomto také může sehrát větší aplikace biotechnologií. Zlepšování životních podmínek hospodářských zvířat vede ke zlepšování jejich zdravotního stavu a tím ke snížení spotřeby veterinárních léčivých přípravků.

Rizika plnění

Nastavení nedostatečně ambiciózních národních cílů ke strategii F2F. Nezajištění financování monitoringu a úředních kontrol cizorodých látek v potravinovém řetězci v dostatečném rozsahu. Nedostupnost adekvátních alternativ při omezování pesticidů.

Identifikátory plnění

Počet vzorků, u kterých je v rámci úřední kontroly a monitoringu cizorodých látek zjištěno překročení maximálních limitů či maximálních limitů reziduí, se snižuje. Současně se snižuje podíl vzorků se současným výskytem reziduí více účinných látek. Monitoring národní dietární expozice populace ČR.

Časový horizont

Jedná se o trvalý proces: 2021–2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
I.1_1	Podporovat implementaci cílů strategie F2F v oblasti pesticidů a VLP	MZe	MZ, MŽP	průběžně
I.1_2	Podporovat výzkum, vývoj a využívání biologických a nesyntetických přípravků na ochranu rostlin	MZe	MŽP, MZ	průběžně
I.1_3	Podporovat výzkum, vývoj, inovace a zavádění pěstebních technologií a systémů ochrany rostlin omezujících výskyt reziduí pesticidů v potravinách	MZe	MŽP	průběžně
I.1_4	Podporovat zlepšování životních podmínek zvířat, které povedou ke zlepšení jejich zdravotního stavu a tím i snížení spotřeby VLP	MZe		průběžně
I.1_5	Realizovat opatření NAP (POR, VLP) související s bezpečností potravin	MZe, MZ, MŽP		průběžně – dle NAP
I.1_6	Podporovat výzkum a odhalování procesních kontaminantů a způsobů jejich tvorby v potravinách	MZe		průběžně
I.1_7	Plně finančně podporovat monitoring cizorodých látek	MZe		průběžně
I.1_8	Zvýšit pozornost orgánů státního dozoru na prodej potravin a předmětů a materiálů přicházejících do styku s potravinami prostřednictvím internetu	MZ		ihned
I.1_9	Podporovat národní referenční laboratoře, využívání nejmodernějších analytických metod v souladu s vědeckými poznatky, zavádění nových analytických metod důležitých pro odhalování falšování a kontrolu bezpečnosti potravin	MZe		průběžně

I.2. Mikrobiální nebezpečí jsou efektivně omezována

Identifikace problému

Biologická nebezpečí z potravin se týkají nejen patogenních bakterií, virů, plísní a parazitů, ale i jejich produktů či metabolitů. Identifikace takového nebezpečí, zvláště v podmínkách globalizace trhu s potravinami, vyžaduje neustálou bdělost, kontrolu dodržování pravidel správné hygienické praxe a postupů založených na zásadách kontroly a řízení nebezpečí (HACCP) u provozovatelů potravinářských podniků (PPP) a kontrolu dovážených potravin z třetích zemí. Kontrolní a monitorovací systémy vyžadují vysoké náklady (finanční i personální), nutná je vyvážená právní podpora ve vztahu k PPP. Společnost současně očekává vysokou efektivitu a účelnost takto vynaložených prostředků.

Popis současného stavu

S fenoménem globalizace jsou často spojovány hlavní příčiny současného vzestupu významu bakteriálních onemocnění. Těmi jsou především intenzifikace mezinárodního obchodu s komoditami a potravinami, rozvoj cestovního ruchu, vzrůstající počet osob postižených defektem imunity, rostoucí rezistence bakterií k antibiotikům.

Otázka chorob a infekcí přenosných přímo či nepřímo mezi zvířaty a lidmi (zoonózy) a snižování incidence zoonotických bakterií a parazitů v chovech hospodářských zvířat je zabezpečena kontrolní činností orgánů veterinární správy. Jen ze zdravého zvířete je potenciál k produkci bezpečné potravy. Znepokojující je vznik a šíření odolnosti mikroorganismů na antimikrobiální látky, což je indikátor, který by měl být intenzivně sledován. Vhodné by mohlo být zejména sledování indikativních organismů. Takové organismy představují zásobárnu genů odolnosti, které se mohou přenášet na patogenní bakterie. Sledování se provádí na úrovni primární produkce a/nebo v jiných fázích potravního řetězce, včetně potravin a krmiv. Účinným omezením rostoucí rezistence bakterií k antibiotikům je také uplatnění probiotik, prebiotik a antimikrobiálních látek neantibiotické povahy ve výživě hospodářských zvířat.

Kromě bakterií vzrůstá význam virových původců onemocnění, kteří v posledních letech způsobili několik celoevropsky významných epidemií. Často se šíří prostřednictvím kontaminovaných potravin rostlinného původu, které jsou v omezené míře (z důvodu neexistence limitů stanovených příslušnými právními předpisy) sledovány v rámci dozoru nad těmito potravinami.

Přijata by měla být opatření pro sledování mikrobiální kontaminace zahrnující nejen zoonotické původce, ale také, pokud představují hrozbu pro veřejné zdraví, i další původce, např. *Toxoplasma gondii* a jiné parazity, také viry a bakteriální toxiny. Obecně značné riziko mohou představovat potraviny jak rostlinného, tak i živočišného původu přímo konzumované bez předchozího tepelného ošetření (ready-to-eat, včetně raw potravin).

Problematika sledování původců onemocnění je rozprostřena mezi řadu organizací resortů zemědělství a zdravotnictví. Mimo přímou komunikaci mezi experty velmi dobře funguje i mezi resortní pracovní skupina pro zoonózy.

Čeho chceme dosáhnout

Pro určení trendů a zdrojů zoonóz je nezbytný sběr dat o výskytu zoonóz a jejich původců u zvířat, v potravinách, krmivech a u lidí. Při sledování stavu by se měla dávat přednost zoonózám představujícím největší riziko pro zdraví lidí. Systémy sledování však musí též umožňovat odhalování vznikajících nebo již nově vzniklých zoonotických chorob, nových kmenů zoonotických organismů, a musí fungovat jak na národní, tak i na mezinárodní úrovni (sdílení dat – data-warehouse, aplikace přístupu „Jednoho zdraví“). Incidence a prevalence onemocnění mikrobiálního původu z potravin je vhodným a již zavedeným indikátorem. Je však nutné přehodnotit dostatečnost (kapacitu a rychlost) diagnostiky a její schopnost specifikovat původce ve vazbě na potraviny pro účely objektivního hodnocení (i v mezinárodním měřítku).

Samozřejmým předpokladem je implementace budoucích legislativních změn evropského práva v této oblasti zahrnující jejich včasné začlenění do národních metodik tak, aby byla zajištěna kontinuita testování a tím i ochrana spotřebitelů a výrobců potravin.

Nezbytné je také dále zlepšovat mezi resortní spolupráci a koordinaci. Řešením může být vytvoření národní platformy pro sdílení a sběr dat o zoonotických agens pro izoláty z potravin (včetně identifikace a udržování izolátů z potravin), která umožní efektivně sdílet údaje mezi všemi dozorovými orgány.

Předpoklady pro dosažení

Kontrolní a monitorovací mechanismy fungují, sdílení závažných informací na úrovni národních kompetentních orgánů je zavedeno, na mezinárodní úrovni jsou zavedeny systémy rychlého varování (RASFF, EWRS). Na základě prokazovaných skutečností je nutné stanovit intervenční opatření snižující rizika infekce člověka (např.: opatření v chovech, úprava provozních podmínek na jatkách, organizace porážek). Nezbytnou součástí dosažení cíle je vzdělávání a informovanost spotřebitelů. Dále je nutné

zajistit dostatek erudovaných odborníků, kteří mají potřebné teoretické, ale hlavně praktické zkušenosti s identifikací méně často se vyskytujících nebezpečných agens. Pozornost je věnována potravinám nejen živočišného, ale také rostlinného původu.

Rizika plnění

Podfinancování dosud fungujících systémů, zastavení/zbrzdění investic do inovací laboratorní techniky, omezení odborných kapacit. Svůj podíl rovněž může mít nedostatečná edukace spotřebitelů, kteří svým nevhodným chováním a zacházením s potravinami výrazně ovlivňují výskyt a šíření infekčních agens v potravinách (vazba na potravinovou gramotnost – viz prioritní oblast 3.2.).

Identifikátory plnění

V oblasti ochrany veřejného zdraví, snižování incidence a prevalence onemocnění lidí způsobených nákazou z potravin zoonotickými a patogenními organismy. V oblasti produkce bezpečných potravin a ve společném stravování – snižování četnosti nevyhovujících zjištění patogenních mikroorganismů, virů a bakteriálních toxinů v rámci pravidelné monitorovací a kontrolní činnosti u potravin živočišného a rostlinného původu a u pokrmů.

Jednoznačným identifikátorem benefitů je zlepšení ukazatelů dodržování stávajících i budoucích kritérií pro mikrobiologickou bezpečnost potravin a kritérií hygieny jejich výrobního procesu, které jsou adekvátní zárukou zdravotní nezávadnosti potravin. Konkrétní výsledky dodržování opatření lze sledovat v systému ISIN (Informační systém infekčních nemocí) a v ročních zprávách Evropského úřadu pro bezpečnost potravin (EFSA).

Časový horizont

Jedná se o trvalý proces: 2021–2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
1.2_1	Vytvoření platformy pro zoonózy z izolátů potravin	MZe	MZ	2025
1.2_2	Podporovat diskusi o nebezpečnosti antimikrobiální rezistence a významu přijímání opatření k omezení jejího rozvoje	MZ	MZe	průběžně
1.2_3	Podpora národních referenčních laboratoří, využívání nejmodernějších analytických metod v souladu s vědeckými poznatky, zavádění nových analytických metod	MZe	MZ	průběžně
1.2_4	Podpora vývoje standardizovaných skriningových metod k odhalování virů v potravinách rostlinného původu, ale i vývoj vhodného systému, který by umožnil rozlišit mezi živými a mrtvými viry	MZe		průběžně
1.2_5	Dále realizovat monitoring rezistence vůči antimikrobikům	MZe, MZ		průběžně
1.2_6	Podporovat vznik národních právních předpisů, které zajistí vysokou mikrobiologickou bezpečnost pokrmů v provozech stravovacích služeb	MZe		2023
1.2_7	Podporovat zavedení detekce bakteriálních toxinů (např. <i>Bacillus cereus</i> , <i>Clostridium perfringens</i> , <i>Clostridium botulinum</i>) v potravinách v akreditovaných úředních laboratořích	MZe	MZ	průběžně
1.2_8	Podporovat vývoj a uplatnění probiotik, prebiotik a antimikrobiálních látek neantibiotické povahy ve výživě hospodářských zvířat	MZe		průběžně

1.3. Disponujeme aktuálními daty o potravinách

Identifikace problému

Dostupná aktuální data o potravinách jsou nezbytná pro získání podkladů pro přijímání kvalifikovaných rozhodnutí v procesu řízení rizik. Pokud nejsou data dostupná, nemají příslušné orgány informace o situaci v potravinových řetězcích a mohou jednat pouze reaktivně až ve chvíli, kdy se objeví problém.

V České republice chybí systém sběru dat o spotřebě potravin na individuální úrovni, který by zaručoval dlouhodobou funkční působnost. Dostupnost podrobných a aktuálních údajů o spotřebě potravin je nezbytným předpokladem pro relevantní stanovení dietární expozice škodlivým látkám v oblasti bezpečnosti potravin a rovněž tak odhadu přívodu živin v oblasti výživy.

Neexistence sdíleného (jednotného) úložiště dat popisujících bezpečnost potravin ša využitelných při predikčním hodnocení zdravotních rizik různorodých agens (biologických, chemických a fyzikálních) na národní úrovni.

Popis současného stavu

V oblasti dat panuje v České republice v jednotlivých doménách různá situace. Velmi dobrá je v oblasti sledování zatížení potravinových řetězců. Monitoring a kontrola cizorodých látek jsou realizovány dlouhodobě velmi dobře a data jsou dostupná. Stejně tak pravidelně probíhá monitoring dietární expozice.

V případě dat o spotřebě potravin je situace mnohem horší. Dostupnost podrobných a aktuálních údajů o spotřebě potravin je nezbytným předpokladem pro relevantní stanovení dietární expozice škodlivým látkám v oblasti bezpečnosti potravin a rovněž tak odhadu přívodu živin v oblasti výživy. Poslední studie individuální spotřeby potravin proběhla v roce 2004 (SISP04). Sběr dat a hodnocení spotřeby potravin na individuální úrovni je velmi žádoucí i z hlediska mezinárodní spolupráce. Článek 33 nařízení č. 178/2002 ukládá EFSA vyhledávat, shromažďovat, porovnávat, analyzovat a shrnovat významné vědecké a technické údaje, mezi jinými právě údaje o spotřebě potravin v členských zemích. Takové informace jsou na úrovni EU nezbytné nejen pro přípravu stanovisek vydávaných úřadem, ale také pro přípravu nových právních předpisů týkajících se potravin nebo pro komunikaci zdravotních rizik.

Pokud jde o data o nutričním složení potravin, ta soustředí národní Databáze složení potravin ČR (DSP), jejíž provoz a aktualizaci zajišťuje Ústav zemědělské ekonomiky a informací z pověření MZe, ve spolupráci s Mezinárodní sítí pro informační zdroje o potravinách EuroFIR (European Food Information Resource Network). DSP je kontinuálně doplňována o další potraviny. Rozšiřování a aktualizace je základní předpoklad pro dlouhodobou využitelnost dat v databázi.

Výše uvedená data ČR předává EFSA. Ze strany úřadu je velký tlak na zvyšování kvality dat a včasnosti jejich předávání.

Od roku 2011 poskytuje Česká republika data o chemických látkách koordinovaně v rámci aktivity DATEX CZ, ale souběžně poskytuje např. data o pesticidech SZPI (současně je dáva i do systému DATEX CZ). Pracovištěm, které bylo pověřené soustředěním, archivací, kontrolou a hromadným odesíláním dat z monitoringu cizorodých látek v České republice, je Státní zdravotní ústav v Praze. Tato data jsou přístupná pouze účastníkům systému, nejsou přístupná třetím stranám, včetně veřejnosti. Data o zoonózách či antimikrobiální rezistenci poskytuje SVS. Za této situace začalo MZe budovat „Datový sklad“ pro data z monitoringu cizorodých látek, na platformě SAS Visual Analytics, s cílem převzít roli autority v oblasti sběru dat.

Čeho chceme dosáhnout

Česká republika má k dispozici aktuální, kvalitní a dostatečně široký soubor dat o nutričním složení potravin a jejich spotřebě, což umožňuje objektivně hodnotit (dle mezinárodně uznávaných metodik) rizika plynoucí z konzumace potravin. Systém sběru dat ve všech doménách je plně harmonizovaný a na úroveň EU jsou předávána kvalitní data v požadovaných termínech. Existuje sdílené úložiště dat využitelných při hodnocení zdravotních rizik umožňující on-line přístup k datům jak poskytovatelům dat, tak v odpovídajícím formátu laické veřejnosti, kompatibilní se systémem EFSA, vč. aplikace vhodného softwarového nástroje pro práci s daty, jako nezbytného výchozího bodu pro hodnocení expozice a charakterizaci zdravotních rizik sloužících ke každodennímu řízení a komunikaci v oblasti bezpečnosti potravin a výživy na národní úrovni a pro spolupráci s EFSA. Předpokládají se následující benefity:

1. on-line dostupnost dat od všech producentů z jednoho místa (existuje již dnes)
2. možnost zpřístupnění v odpovídajícím formátu třetím stranám, včetně laické veřejnosti
3. zjednodušení poskytování dat EFSA

Předpoklady pro dosažení

Klíčovým předpokladem je zajištění odpovídajících personálních kapacit a financování z prostředků resortů MZe, případně i MZ. Podpora provádění monitoringu a kontroly cizorodých látek. Provedení národní studie individuální spotřeby potravin podle metodiky EFSA. Meziresortní shoda na vybudování národního úložiště dat, které soustředí data ze všech domén, a podpora všech subjektů (producenti dat, vlastníci dat). Založení pracovní koordinační skupiny pro DSP by mohlo přispět k lepšímu vybalancování požadavků jednotlivých skupin uživatelů databáze, např. k rozhodnutí o výběru potravin nutných pro zařazení do databáze a ke spektru požadovaných nutrientů.

Rizika plnění

Podfinancování oblasti s dopadem do personální oblasti. Dalším rizikem je neochota producentů potravin poskytovat spolehlivá data o nutričním složení jimi produkováných výrobků.

Identifikátory plnění

Transparentní nastavení systému sběru a poskytování dat, zejména dat přímo od výrobců. Veřejně dostupná, průběžně aktualizovaná, referenční národní Databáze složení potravin pro Českou republiku. Existence sdíleného úložiště. Zvýšení kvality a včasnosti dat poskytovaných EFSA (dle posouzení EFSA). Nezávislý národní monitoring dietární expozice populace v ČR podle metodiky EFSA/EK, včetně nové nutričně-epidemiologické studie.

Časový horizont

Konsolidace v oblasti dat je dlouhodobým a průběžným úkolem.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
I.3_1	Podporovat realizaci monitoringu a kontroly cizorodých látek	MZe	MZ	průběžně
I.3_2	Zvyšovat kvalitu dat a včasnost jejich předávání EFSA	MZe	MZ	průběžně
I.3_3	Obnovit a podporovat systém sběru dat o spotřebě potravin obyvateli ČR a zajistit jeho dlouhodobou funkčnost	MZ		průběžně
I.3_4	Popsat a harmonizovat sběr dat předávaných EFSA	MZe	MZ	2025
I.3_5	Vytvořit národní databázi dat pro hodnocení zdravotních rizik umožňující on-line přístup k datům, jak poskytovatelům dat, tak v odpovídajícím formátu laické veřejnosti, kompatibilní se systémem EFSA, vč. aplikace vhodného softwarového nástroje pro práci s daty	MZe	MZ	2025
I.3_6	Zabezpečit rychlou výměnu primárních dat potřebných pro hodnocení zdravotních rizik mezi orgány státního dozoru a institucemi odpovědnými za hodnocení zdravotních rizik	MZ	MZe	průběžně
I.3_7	Spolupracovat při rozvoji a národní implementaci metod sledování spotřeby potravin, sběru laboratorních dat a hodnocení dietární expozice, jako příspěvku k rozvíjícímu se pan-evropskému hodnocení zdravotních rizik, vč. rozvoje hodnocení mixtur chemických látek	MZ		průběžně
I.3_8	Zajistit provádění monitoringu dietární expozice a biologického monitoringu (biomarkerů) jako nezbytného ukazatele přívodu vybraných živin a xenobiotik z potravin a životního prostředí jako základu pro vědecké hodnocení a řízení rizik a následná opatření a doporučení k ochraně veřejného zdraví populace	MZ		průběžně
I.3_9	Vytvořit koordinační skupinu pro DSP	MZe	MZ	2023
I.3_10	Digitalizovat veřejné služby související s povinnostmi PPP	MZe	MZ	2023
I.3_11	Zapojení vysokých škol (například v rámci bakalářských, diplomových, případně i disertačních prací nebo dalších projektů) do odborné spolupráce s organizacemi státní správy	MZe, MZ		průběžně

I.4. Pozornost je věnována novým nebezpečím

Identifikace problému

V souvislosti s globalizací obchodu či změnami klimatu se objevují nová nebezpečí a rizika v oblasti bezpečnosti potravin. Je proto potřeba možné dopady klimatických změn na nově se objevující rizika v oblasti bezpečnosti potravin identifikovat a zohlednit. Pokrok ve vědeckém poznání umožňuje odhalovat nová nebezpečí – výzkumy např. odhalují přítomnost mikroplastů ve všech složkách životního prostředí, které se dostávají do potravinových řetězců. Vliv těchto nových nebezpečí na zdraví a mechanismus jejich působení není zcela jasný. Česká republika by také měla být dostatečně připravena nově se objevující rizika spojená s výskytem nebezpečných fyzikálních, biologických a chemických agens v potravinách identifikovat a řešit.

Nicméně rozsah nových rizik je tak velký, že je nezbytná spolupráce na mezinárodní úrovni, kde podobné programy již běží, stejně tak jako na úrovni EFSA. V oblasti nově hrozících rizik z potravin je ČR poměrně konzervativní, hodně spoléhá na pomoc zvenčí (EU) a na dobrovolnou aktivitu univerzit a institucí. Informace

jsou ad hoc diskutovány v rámci meziresortní KSBP, ale nelze zatím hovořit o systematické péči věnované této problematice. Ta by vyžadovala určitou systemizaci a reporting, který by dovolil s předstihem alokovat potřebné kapacity do institucí schopných řešit tato nová rizika (např. diagnostiku, vědecky podloženou komunikaci s odborníky i veřejností).

Popis současného stavu

Český trh s potravinami je vysoce otevřený z hlediska importu i exportu potravin, zejména v rámci EU. Samotné přistoupení k EU vedlo k závazku všech zemí spolupracovat na všech frontách při kontrole potravin, protože pro jednotlivé země by to byl nevládnutelný úkol. Dělbá práce je na poměrně dobré úrovni. Existuje např. Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF), který je v provozu 24 hod. 7 dnů v týdnu. Tímto systémem si členské státy sdělují potřebné informace vedoucí k aktivitám kontroly. Samozřejmě mohou existovat nové poznatky, které zatím úplně běžné pro výkon kontroly nejsou. V tom případě se iniciuje skupina pro tzv. emerging risks (Emerging Risks Exchange Network; EREN), která existuje při EFSA a ČR v ní má svého zástupce. Tato skupina se zabývá typováním potenciálních rizik globálně a iniciuje případná cílená šetření, kterých se často účastní i ČR. Jako příklad aktivit v některých zemích EU lze uvést např.: statistická modelování, která identifikují metody snižování rizika výskytu mykotoxinů v potravinovém řetězci, zvláštní surveillance programy pro vyhledávání nebezpečí/rizik ve vztahu k potravinám, dohled nad zoonózami, vědecké projekty zabývající se prevalencí antibiotické rezistence (Rakousko); aplikaci kvantitativních rizikových modelů pro pesticidy, mykotoxiny, morfin v máku (Maďarsko); invazivní druhy nepůvodních rostlin, diagnostiku rostlin a jejich rozdělení, budování center pro zdraví volně žijících zvířat a sledování vektorů, zoonózy a jejich včasnou identifikaci a varování před nimi, společné aktivity státu a výzkumných institucí pro zlepšení zdraví zvířat (Holandsko) atd.

V návaznosti na otevření trhu ČR a inovační tlak prudce narostl počet potravin dostupných na trhu v ČR. S řadou z nich nemáme žádné zkušenosti a jejich konzumace může vnímavým jedincům způsobit neočekávané nežádoucí zdravotní reakce, které mohou vést i k vážnému poškození lidského zdraví. V některých zemích (např. ve Francii a Itálii) již delší dobu fungují systémy, kde jsou tyto informace o nežádoucích zdravotních reakcích po konzumaci těchto potravin sbírány, a to díky hlášením od odborné veřejnosti (lékaři, farmaceuti...). V ČR takový systém provozuje od roku 2015 Státní zdravotní ústav pod názvem Nutrivigilance CZ.

Čeho chceme dosáhnout

Nově hrozící rizika z potravin jsou pravidelně diskutována v nově ustavené ad hoc meziresortní pracovní skupině. Tato skupina by měla zpracovávat minimálně 1x ročně zprávu, se kterou by v případě nutnosti dále pracovala KSBP. Jednoznačným benefitem by byla zlepšená schopnost státní správy reagovat na nová rizika, podpořit financování jejich výzkumu, diagnostiky či tvorby doporučení v dostatečném předstihu. Zpráva by měla navazovat zejména na informace EREN EFSA, měla by jednoznačně doporučit, která z nových rizik se jeví jako relevantní pro ČR a z jakých důvodů. Současně by měla signalizovat směr doporučených opatření pro ČR.

Předpoklady pro dosažení

Předpokladem pro splnění aktivity je schválení vytvoření nové skupiny pro „emerging risks“ v ČR, která by měla zahrnovat zejména experty z resortů zdravotnictví a zemědělství, a iniciace její práce. Zajištění podpory a propagace projektu Nutrivigilance CZ. Napojení systému Nutrivigilance CZ na krajské hygienické stanice, které vykonávají kontrolu při zjišťování příčin poškození nebo ohrožení zdraví a zamezení šíření infekčních onemocnění nebo jiného poškození zdraví z potravin. V případě kontroly trhu napojení na další dozorové orgány.

Rizika plnění

Nezájem ze strany příslušných organizací, nedostatečné předávání informací. Finanční podpora realizace nástrojů pro sledování nových nebezpečí a projektu Nutrivigilance CZ.

Identifikátory plnění

Metrické indikátory neexistují. Výsledkem práce navrhované pracovní skupiny budou pravidelné zprávy/popis situace předkládané pro informaci KSBP, která bude moci s informacemi dále pracovat, včetně stanovení priorit pro grantové programy, zaměření institucionálního výzkumu, atd.

Úspěšnost projektu Nutrivigilance CZ je možné ověřovat např. počtem návštěvníků webu nutrivigilance.szu.cz a počtem hlášení nežádoucích reakcí, včetně spolupráce se zeměmi EU, které provozují komplementární systémy vigilance.

Časový horizont

Rozhodnutí o ustavení pracovní skupiny může proběhnout do roku 2023. Podpora a propagace projektu Nutrivigilance CZ je kontinuální záležitostí, obdobně jako samotné sledování nových nebezpečí.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
I.4_1	Vytvoření skupiny pro sledování nových nebezpečí	MZe, MZ	MŽP	2023
I.4_2	Dále rozvíjet projekt Nutrivigilance CZ a rozvíjet spolupráci v síti zemí EU	MZ	MZe	průběžně
I.4_3	Podporovat implementaci nástrojů pro sledování nových nebezpečí	MZe, MZ	MŽP	průběžně

2. Systém bezpečnosti potravin je dlouhodobě funkční a udržitelný

2.1. Další rozvoj systému při uplatňování principů analýzy rizik

Identifikace problému

Pokud vládní politiky zanedbávají bezpečnost potravin, může to mít za následek vysoké sociální, zdravotní, ekonomické a environmentální náklady.

Dlouhé období bez výraznějšího excessu může svádět k závěru, že bezpečnost potravin je v ČR vyřešená záležitost. Základní parametry jsou neměnné, nicméně prostředí se poměrně dynamicky vyvíjí a proměňuje. Akcentována je obecně kvalita potravin, přitom v oblasti bezpečnosti potravin můžeme i nadále pozorovat řadu nedostatků, např. ve vzájemné spolupráci a komunikaci. Celkově největší problém vidíme u hodnocení rizik, které je z dlouhodobého pohledu podfinancované. Praktickým dopadem je nedostatek personálních kapacit pro provádění hodnocení rizik a závislost na výstupech EFSA, resp. národních autorit jiných členských zemí, které ale nemohou zohlednit národní specifika ČR.

Popis současného stavu

Systém bezpečnosti potravin je v ČR provázán s úrovní evropskou. V uplynulých letech provedla Evropská komise revizi účelnosti obecného potravinového práva, jejímž cílem bylo zhodnotit, zda je současná právní úprava oblasti bezpečnosti potravin stále odpovídající a dobře odolává systémovým selháním. Standardy bezpečnosti potravin EU jsou mezinárodně uznávány. Závěrem bylo, že systém bezpečnosti potravin je funkční a dobře plní svoji roli. Současně bylo konstatováno, že systém je málo transparentní a v oblasti komunikace o riziku málo efektivní. S těmito závěry je možné se ztotožnit i na národní úrovni, navíc provázanost na EU znamená nutnost odpovídat na požadavky EK.

Na druhou stranu, spolupráce mezi organizacemi v ČR je obecně dobrá a je třeba se zaměřit na konkrétní oblasti.

Klíčovou roli při ochraně zdraví spotřebitelů hrají úřední vnitrostátní kontroly. Pravidelné přezkoumávání a posilování vnitrostátních kontrol potravin v celém potravinovém řetězci od farmy až po stůl je nezbytné pro účinné řízení k zajištění bezpečnosti potravin. Vnitrostátní kontroly potravin mají zásadní význam pro prevenci a kontrolu onemocnění z potravin.

Čeho chceme dosáhnout

Bezpečnost potravin je v ČR i nadále považována za jednu z priorit. Rozvoj systému probíhá ve všech třech částech analýzy rizik. Hodnocení rizik není podfinancováno. ČR je partnerem pro EK, EFSA, národní autority ostatních členských států EU.

Předpoklady pro dosažení

Dostatek finančních prostředků. Personální zajištění a průběžné vzdělávání. Obnova a vybavení laboratoří.

Rizika plnění

Uvažování o problematice bezpečnosti potravin jako o vyřešené záležitosti a s tím její odsunutí na okraj zájmu společnosti.

Identifikátory plnění

Indikátory umožňující kvantitativní posouzení neexistují. Výstupy budou pravidelné zprávy/popis situace předkládané pro informaci KSBP. Spolupráce mezi resorty, státy EU, EFSA a dalšími zeměmi světa.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
2.1_1	Podporovat činnost institucí statutárně působících v oblasti hodnocení zdravotních rizik	MZ		průběžně
2.1_2	Optimalizovat síť laboratoří na základě provedené analýzy potřeb, včetně laboratoří pro dietární expozici populačních skupin	MZe, MZ		průběžně
2.1_3	Dále rozvíjet činnost Koordinačního místa v návaznosti na požadavky EFSA	MZe		průběžně
2.1_4	Posilovat spolupráci s výrobci, dovozci a distributory předmětů a materiálů určených pro styk s potravinami	MZ		průběžně
2.1_5	Rozvíjet síť spolupracujících odborníků a organizací, vč. zabezpečování odborné a technické pomoci, na národní úrovni	MZe	MZ	průběžně
2.1_6	Podporovat zapojení národních expertů a institucí, které provádí hodnocení rizik, do spolupráce s EFSA	MZe	MZ	průběžně
2.1_7	Přinést systémové řešení podpory laboratoří resortních v v. i.	MZe		2025
2.1_8	Pokračovat v podpoře činnosti vědeckých výborů	MZe		průběžně
2.1_9	Podporovat činnost výkonného výboru dozorových orgánů Ministerstva zemědělství	MZe		průběžně

2.2. Účinná meziresortní spolupráce

Identifikace problému

Bezpečnost potravin je problematikou meziresortní, přičemž kompetence jednotlivých resortů a organizací se doplňují (a také překrývají). Z tohoto důvodu je pro fungování systému spolupráce mezi všemi zúčastněnými organizacemi klíčová. V uplynulých deseti letech došlo k přesunu kompetencí mezi resorty zdravotnictví a zemědělství.

Popis současného stavu

Zodpovědnost resortů zemědělství a zdravotnictví vymezují především kompetenční zákon (č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů), v oblasti potravin pak zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, v platném znění a v oblasti kontroly potravin/pokrmů a materiálů a předmětů určených pro styk s potravinami zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Konkrétní oblasti zájmu stanovují také příslušná nařízení EU, zejména nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin, nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1935/2004 ze dne 27. října 2004 o materiálech a předmětech určených pro styk s potravinami a o zrušení směrnic 80/590/EHS a 89/109/EHS, nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 ze dne 29. dubna 2004 o hygieně potravin a další předpisy tzv. „hygienického balíčku“, úřední kontroly upravuje nařízení (EU) 2017/625¹.

¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/625 ze dne 15. března 2017 o úředních kontrolách a jiných úředních činnostech prováděných s cílem zajistit uplatňování potravinového a krmivového práva a pravidel týkajících se zdraví zvířat a dobrých životních podmínek zvířat, zdraví rostlin a přípravků na ochranu rostlin, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 999/2001, (ES) č. 396/2005, (ES) č. 1069/2009, (ES) č. 1107/2009, (EU) č. 1151/2012, (EU) č. 652/2014, (EU) 2016/429 a (EU) 2016/2031, nařízení Rady (ES) č. 1/2005 a (ES) č. 1099/2009 a směrnic Rady 98/58/ES, 1999/74/ES, 2007/43/ES, 2008/119/ES a 2008/120/ES a o zrušení nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 854/2004 a (ES) č. 882/2004, směrnic Rady 89/608/EHS, 89/662/EHS, 90/425/EHS, 91/496/EHS, 96/23/ES, 96/93/ES a 97/78/ES a rozhodnutí Rady 92/438/EHS (nařízení o úředních kontrolách)

Meziresortní platformou, která umožňuje zapojení všech zainteresovaných organizací, je KSBP při MZe.

Čeho chceme dosáhnout

Posílení spolupráce mezi všemi účastněnými organizacemi a zapojení nestátních neziskových organizací a veřejnosti ke zvýšení transparentnosti.

Zvýšení kvality a efektivity dozorové činnosti prostřednictvím soustředění dozorové činnosti zejména na hygienický standard provozoven, technologie a výrobní postupy, výrobky a s tím související možná zdravotní rizika, provádění auditů systémů řízení bezpečnosti potravin (postupy na principu HACCP), problematiku látek nebo produktů vyvolávajících alergie a intolerance, oblast klamání spotřebitele, včetně značení.

Předpoklady pro dosažení

Díky společným legislativním východiskům a dlouhodobé spolupráci mezi jednotlivými organizacemi existují dobré předpoklady pro dosažení cílů.

Rizika plnění

Neschopnost vzájemné spolupráce a komunikace.

Identifikátory plnění

Indikátory umožňující kvantitativní posouzení neexistují. Výstupy budou pravidelné zprávy/popis situace předkládané pro informaci KSBP. Spolupráce s EK, WHO/FAO, OECD a dalšími státními a mezinárodními organizacemi.

Časový horizont

Průběžně v celém sledovaném období.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
2.2_1	Zvýšit efektivitu činnosti KSBP a prohloubit tak její funkci jako platformy pro výměnu přesných a spolehlivých informací mezi resorty/státními institucemi	MZe	členové KS	průběžně
2.2_2	Podporovat činnost tematických meziresortních pracovních skupin pro řešení sdílených problematik	MZe	členové KS	průběžně
2.2_3	Podporovat komunikaci a vzájemnou výměnu informací mezi MZe a MZ	MZe, MZ		průběžně

2.3. Dostatek personálních kapacit pro fungování a rozvoj systému

Identifikace problému

Nedostatek kvalifikovaných pracovních sil především v oblasti hodnocení rizik. Nezáměr o uplatnění ve státní správě. Systémové nedostatky komplikující zaměstnávání vysokoškolsky vzdělaných lidí s dostatečnou erudicí, včetně povinných požadavků na certifikaci pracovníků v oblasti zdravotnictví.

Popis současného stavu

Platové možnosti v organizacích státní správy v kombinaci s požadavky na vysokou odbornou úroveň pracovníků způsobují nedostatek pracovních sil v řadě organizací. V oblastech s nízkou nezaměstnaností je obtížné obsadit volná pracovní místa kvalitní pracovní silou, která dá přednost finančně atraktivnější nabídce ze soukromého sektoru. V některých organizacích naopak chybí systemizovaná pracovní místa pro vysokoškolsky vzdělané pracovníky.

Čeho chceme dosáhnout

Naplnění tabulkových míst kvalifikovanými pracovníky. Situace, kdy poptávka po zaměstnání v oblasti bezpečnosti potravin přesahuje nabídku volných pracovních míst. O volná pracovní místa se uchází kvalifikovaní zájemci s odpovídající zkušeností a vhodným vzděláním. Organizace mají k dispozici nástroje k získávání, udržení a motivování pracovníků.

Předpoklady pro dosažení

K dispozici jsou motivační nástroje, které umožní udržet stávající a přilákat nové kvalitní pracovníky. Příslušné vysoké školy a univerzity mají zavedené vzdělávací programy v relevantních oborech. Pracovníci mají vytvořené administrativní podmínky pro absolvování zahraničních stáží v pracovních orgánech a agenturách EU a autoritách členských států.

Rizika plnění

Platová úroveň ve státní správě vs. situace v komerční sféře, situace na trhu práce, makroekonomická situace v ČR (EU). Zájem studentů o studium relevantních oborů vysokých škol.

Identifikátory plnění

Naplnění pracovních míst pracovníky s odpovídajícím vzděláním. Existence relevantních vzdělávacích programů. Trvalá podpora vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnosti potravin a výživy, kterou zajišťují MZe, MZ, MŠMT a další státní i nestátní organizace.

Časový horizont

Rychlá změna stavu se nedá očekávat, proto se bude jednat o proces dlouhodobý.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
2.3_1	Zabezpečovat odbornou a technickou pomoc expertům a organizacím zapojeným do spolupráce s EFSA	MZe	MZ, MŽP	průběžně
2.3_2	Rozvíjet síť spolupracujících odborníků a organizací na národní úrovni	MZe	MZ	průběžně
2.3_3	Podporovat komunikaci mezi nestátními neziskovými organizacemi	MZe	MŽP, MZ	průběžně
2.3_4	Zahrnout do pregraduálního vzdělávání problematiku hodnocení rizik	MŠMT	MZ	2025
2.3_5	Zajištění dostatku systemizovaných pracovních míst v laboratořích provádějících analýzu úředních vzorků potravin resortu MZe	MZe		2023
2.3_6	Podporovat vysílání národních expertů na pracovní stáže do zahraničí	MZe, MZ		průběžně
2.3_7	Zahrnout do postgraduálního vzdělávání problematiku hodnocení rizik	MZ		2025

3. Vzdělaný spotřebitel má možnost informované volby

3.1. Včasné sdělování přesných a ověřených informací

Identifikace problému

V posledních letech objektivně narůstá zájem spotřebitelů o informace související s potravinami. Spotřebitelé se zpravidla musí spoléhat na informace z různě důvěryhodných zdrojů (specializované zdroje, provozovatelé potravinářských podniků, národní autority, ale i odborná veřejnost – lékaři, vědci, osoby s kvalifikací, např. nutriční specialisti apod.). Současně však vzniká a šíří se celá řada nepodložených a zavádějících informací o potravinách, které mnohdy důvěru spotřebitelů v oficiálně poskytované informace snižují. Existují sice úspěšné webové stránky zaměřené na sdílení informací o potravinách (např. www.potravinynapranryri.cz, www.bezpecnostpotravin.cz), nevěnují se však potravinám v celé jejich šíři, tj. od zdravotních a výživových benefitů až po úspěšné vyvracení tzv. mýtů o potravinách. Chybí také propojení komunikačních aktivit zodpovědných resortů. Je také zjevné, že ne všechny informace jsou spotřebitelům srozumitelné.

Navíc se podle zjištění Evropské komise existující komunikace o riziku obecně nepovažuje za dostatečně účinnou, což má dopad na důvěru spotřebitelů ve výsledky procesu analýzy rizika. Proto bude na základě nařízení (EU) 2019/1381² Evropskou komisí představen obecný plán komunikace o riziku, který by měl podporovat integrovaný rámec pro komunikaci o riziku týkající se všech záležitostí spojených s potravinovým řetězcem.

Popis současného stavu

Již od roku 2002 působí při MZe Informační centrum bezpečnosti potravin (ICBP). Vzdělávání zájmových skupin veřejnosti v oblasti bezpečnosti potravin a zejména výživy je jednou z hlavních aktivit ICBP. Soustavně jsou podporovány aktivity zvyšující znalosti široké veřejnosti o hygieně a manipulaci s potravinami, vč. předcházení vzniku potravinového odpadu, správné výživě jako nedílné součásti zdravého životního stylu a prevence chronických neinfekčních onemocnění, a to jak tradiční formou (projekty podpory zdraví, tisk informačních letáků, populárně naučné přednášky, články v tisku apod.), tak i za využití moderních elektronických nástrojů výuky (e-learning). Paralelně existuje řada dílčích komunikačních aktivit dalších organizací, které jsou zpravidla konkrétně tematicky zaměřené a časově omezené. Rozvíjí se vzdělání pomocí nových informačních nástrojů.

Čeho chceme dosáhnout

Spotřebitelé mají přístup k aktuálním, přesným a ověřeným informacím z oblasti bezpečnosti potravin. Spotřebitelé informace sami aktivně vyhledávají. Obecný plán komunikace o riziku přijatý na základě nařízení (EU) 2019/1381 je na národní úrovni plně implementován a akceptován.

Předpoklady pro dosažení

Finanční podpora pro rozvoj komunikačních aktivit. Aktivní přístup organizací ke komunikaci se spotřebiteli. Zájem spotřebitelů o ověřené informace z relevantních zdrojů.

Rizika plnění

Podcenění otázek komunikace. Nedostatečné finanční zajištění komunikačních aktivit.

Identifikátory plnění

Počet unikátních přístupů na relevantní informační webové stránky státních organizací se kontinuálně zvyšuje. Činnost Informačního centra bezpečnosti potravin je podporována v plném rozsahu. Obdobně může pokračovat např. systém Národní zdravotnický informační portál (NZIP, kapitola „výživa“). Výstupy budou pravidelně zprávy/popis situace předkládané pro informaci KSBP.

² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1381 o transparentnosti a udržitelnosti hodnocení rizik v potravinovém řetězci v EU

Časový horizont

V průběhu celého období.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
3.1_1	Rozvíjet efektivní a otevřenou komunikaci otázek bezpečnosti potravin směrem k veřejnosti	MZe, MZ	MŽP	průběžně
3.1_2	Zajistit implementaci obecného plánu komunikace o riziku přijatého na základě nařízení (EU) 2019/1381 na národní úrovni	MZe, MZ		průběžně
3.1_3	Efektivně využívat sociální sítě a moderní komunikační prostředky při komunikaci se spotřebiteli zaměřené na bezpečnost potravin	MZe, MZ	MŽP	průběžně
3.1_4	Informačně podporovat kvalitní produkty, ať v rámci již zavedených aktivit (KLASA, Regionální potravina, Poznej svého farmáře) či jinou podporou kvalitní produkce	MZe		průběžně
3.1_5	Podporovat další zapojování nestátních neziskových organizací do procesu komunikace v oblasti bezpečnosti potravin a výživy	MZe, MZ		průběžně
3.1_6	Rozvíjet činnost Informačního centra bezpečnosti potravin	MZe		průběžně

3.2. Vzdělávání laiků, prohlubování znalostí profesionálů

Identifikace problému

Odborná způsobilost pracovníků v oblasti bezpečnosti potravin představuje schopnost aplikovat znalosti a dovednosti k dosažení požadovaného výkonu ve státním dozoru. Celoživotní vzdělávání je jedním ze základních předpokladů úspěchu. V oblasti vzdělávání se dozorové orgány pro potraviny snaží systematicky a operativně reagovat na nová nebezpečí a rizika, nicméně stávající stav v některých ohledech dostatečně neodpovídá potřebám efektivního a účinného vzdělávání. Vzdělávání by mělo být více systémově založeno, dlouhodobě plánováno a strukturováno způsobem, který navíc zajistí, že stanovené cíle jsou ověřitelné v reálné praxi. Harmonizace vzdělávacích systémů všech dozorových orgánů pro potraviny, jež se v souvislosti se změnami v kompetencích jeví jako zcela nezbytná.

Významnou část onemocnění původem z potravin si způsobí sami spotřebitelé nevhodnou manipulací s potravinami. Vzdělávání spotřebitelů je proto důležitým preventivním opatřením, avšak potravinová gramotnost se přes rostoucí zájem o informace o potravinách zlepšuje jen velmi pomalu. Na jedné straně chybí ucelený přehled o znalostech spotřebitelů, na straně druhé chybí cílená a systematická edukace všech věkových skupin, a to včetně odborné veřejnosti, která by vedla k dostatečné potravinové gramotnosti, tedy k takovému chování spotřebitele, které neohrozí změnu bezpečnosti jím nakupovaných, původně bezpečných potravin a pozitivně tak ovlivní zdraví spotřebitele (bezpečnost a nutriční hodnota).

Popis současného stavu

Nezbytnost jednotného školení je požadována v nařízení (EU) 2017/625 o úředních kontrolách³. Ukládá příslušným úřadům v členských státech povinnost zajistit, aby byli všichni pracovníci provádějící úřední kontroly řádně vyškoleni, aby mohli plnit své povinnosti odborně a provádět úřední kontroly jednotným způsobem. Kontrolním pracovníkům je uloženo v oblasti odborné působnosti i další vzdělávání a podle potřeby účast na pravidelném doškolování. Povinné oblasti vzdělávání obsahuje příloha nařízení, na základě které jsou organizována školení jak na evropské, tak i národní úrovni. Požadavek na celoživotní vzdělávání odborných pracovníků OOVZ je dále ukotven v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Školící kurzy na evropské úrovni jsou organizovány v rámci iniciativy „Better Training for Safer Food“ (BTSF) již od roku 2006. Veškeré náklady související s účastí na kurzu jsou hrazeny EK. Přesto zůstávají některá místa alokovaná pro ČR neobsazená a jsou následně nabídnuta jinému členskému státu. Ke zvýšení obsazenosti školicích kurzů by přispěla lepší koordinace a vstřícnější přístup na úrovni jednotlivých organizací, jejichž pracovníci se školení účastní.

Na národní úrovni je vzdělávání odborných pracovníků organizací resortu zemědělství realizováno formou e-learningových kurzů. Vzdělávání pro pracovníky OOVZ zajišťují zejména dvě školící centra: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských pracovních oborů v Brně a Institut postgraduálního vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Praze.

Vzdělávání se vztahuje i na pracovníky PPP. Realizováno je prostřednictvím krajských hygienických stanic, Potravinářské komory ČR, soukromých vzdělávacích agentur a často ve spolupráci s univerzitními a vědeckými pracovišti.

Vzděláváním spotřebitelů se zabývají státní organizace (např. prostřednictvím Informačního centra bezpečnosti potravin, dle možností krajské hygienické stanice, Státní zdravotní ústav), v omezené míře jej také zajišťují spotřebitelské organizace (např. Sdružení českých spotřebitelů, dTest), případně univerzitní a vědecká pracoviště v rámci popularizace vědy a výzkumu. O edukaci se také snaží řada zájmových sdružení a iniciativ.

Čeho chceme dosáhnout

Cílem je především zvýšení kvality práce. Je potřebné zapojení vhodných odborníků, použití vhodné struktury, která zajistí vyváženost témat školení či kurzů. Je potřeba podpořit rozšíření forem a způsobu vzdělávání „učení jako aktivní proces“, využití - distanční formy studia, e-learningu, instruktážních audiovizuálních pomůcek, učeben vybavených IT technikou k řešení modelových situací terénní praxe apod. Nezbytnou se jeví harmonizace vzdělávání mezi dozorovými orgány MZe a MZ a zlepšení meziresortní komunikace s cílem jednotné aplikace právních předpisů kompetentními orgány dozoru. Jedná se zejména

³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/625 ze dne 15. března 2017 o úředních kontrolách a jiných úředních činnostech prováděných s cílem zajistit uplatňování potravinového a krmivového práva a pravidel týkajících se zdraví zvířat a dobrých životních podmínek zvířat, zdraví rostlin a přípravků na ochranu rostlin, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 999/2001, (ES) č. 396/2005, (ES) č. 1069/2009, (ES) č. 1107/2009, (EU) č. 1151/2012, (EU) č. 652/2014, (EU) 2016/429 a (EU) 2016/2031, nařízení Rady (ES) č. 1/2005 a (ES) č. 1099/2009 a směrnic Rady 98/58/ES, 1999/74/ES, 2007/43/ES, 2008/119/ES a 2008/120/ES a o zrušení nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 854/2004 a (ES) č. 882/2004, směrnic Rady 89/608/EHS, 89/662/EHS, 90/425/EHS, 91/496/EHS, 96/23/ES, 96/93/ES a 97/78/ES a rozhodnutí Rady 92/438/EHS (nařízení o úředních kontrolách)

o implementaci a praktickou aplikaci platných právních předpisů vzhledem ke křížení kontrolních činností různých typů v praxi. V případě školicích kurzů organizovaných Evropskou komisí (BTSF) je žádoucí dosáhnout 100% obsazenosti školení a e-learningových kurzů. Hlavním přínosem bude zvýšení efektivity (harmonizovaného) vzdělávání, což v konečném důsledku přispěje ke zvýšení ochrany spotřebitele, ale i spravedlivý a nediskriminační přístup k PPP.

V oblasti vzdělávání spotřebitelů jde především o vyvolání zájmu o informace o potravinách u všech věkových a sociálních skupin obyvatel.

Předpoklady pro dosažení

Vzhledem ke zkušenostem dozorových organizací jsou teoretické předpoklady pro splnění cílů dobré. V případě spotřebitelů záleží především na tom, jakým způsobem bude existující poptávka po informacích uspokojena, tzn. především na zvolené formě vzdělávání a srozumitelnosti předkládaných informací.

Rizika plnění

Rizikem plnění může být zejména nedostatek finančních prostředků pro rozšíření forem a způsobů vzdělávání a vůle ke spolupráci.

Identifikátory plnění

Maximální využití míst alokovaných pro odborníky z ČR v programu BTSF a dalších vzdělávacích kurzech. Počty vzdělávacích akcí realizovaných na národní úrovni. Výstupy budou pravidelné zprávy/popis situace předkládané pro informaci KSBP.

Časový horizont

Vzdělávání musí mít každoroční průběžný charakter.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
3.2_1	Zvyšovat úroveň informovanosti expertů o způsobech hodnocení rizik	MZe, MZ	MŽP	průběžně
3.2_2	Podporovat zapojování zaměstnanců orgánů státního dozoru do školicího programu BTSF a realizovat školicí aktivity na národní úrovni	MZe, MZ		průběžně
3.2_3	Vzdělávat spotřebitele v otázkách hygieny a manipulace s potravinami, v otázkách označování a kvality potravin	MZe, MZ	MŽP	průběžně
3.2_4	Zlepšovat odborné vzdělávání a výchovu osob činných v potravinářství	MZe, MZ		průběžně
3.2_5	Podporovat zapojení národních expertů do mezinárodních vzdělávacích programů	MZe	MZ	průběžně
3.2_6	Podporovat rozvoj profesního vzdělávání pracovníků všech organizací zapojených do systému bezpečnosti potravin	MZe	MZ	průběžně
3.2_7	Zajistit pravidelnou aktualizaci e-learningových kurzů jednotného školení pracovníků dozorových orgánů	MZe	MZ	průběžně
3.2_8	Zlepšit meziresortní komunikaci s cílem jednotné aplikace právních předpisů kompetentními orgány dozoru	MZe, MZ		průběžně
3.2_9	Vyvíjet e-learningové kurzy pro spotřebitele	MZe	MZ	průběžně
3.2_10	Realizovat akce určené pro širokou veřejnost v rámci edukace v oblasti bezpečnosti potravin a správné výživy	MZe, MZ		průběžně

Strategický cíl 2

Strategickým cílem v oblasti výživy je prioritní zaměření na správnou výživu podporující zdraví populace a vybraných rizikových skupin obyvatelstva se zvýšením efektivity podpory a ochrany zdraví, zdravotní osvěty a prevence nemocí.

Nesprávná výživa a nedostatek pohybové aktivity představují rizikové faktory životního stylu, které se podílejí na rozvoji chronických neinfekčních onemocnění. Rozvíjí se postupně po mnoho let. Typické příznaky nemoci se manifestují později, obvykle ve střednědobém až dlouhodobém horizontu života. Chybějící důsledná primární prevence chronických neinfekčních onemocnění spojených s výživou má významný ekonomický dopad na společnost. Přináší vyšší nároky na léčbu a zdravotní péči. Obecně se odhaduje, že primární prevence, včetně výživy, představuje úsporu 1:4 v nákladech akutní medicíny a dlouhodobé léčby. Základní populační skupiny, které mohou být ovlivněny nutriční intervencí, jsou děti, dospívající, mladí lidé a lidé středního věku. Naopak u osob nejvyššího věku je potřeba nutriční intervence s ohledem na prevenci možné podvýživy.

V současné době představují hlavní příčiny úmrtnosti v ČR dvě základní skupiny chronických neinfekčních onemocnění spojených s výživou. Jsou to kardiovaskulární a nádorová onemocnění. Z hlediska mezinárodního srovnání v rámci EU se ČR nachází pod průměrem, což se projevuje i v nižší očekávané střední délce života a současně i v kratší délce života ve zdraví.

Hlavní charakteristiky nesprávné výživy jsou především energetická a nutriční nevyváženost stravy s nadměrným příjmem soli, nasycených tuků, jednoduchých cukrů (mono- a disacharidů), nedostatkem omega-3 mastných kyselin a nedostatečným zastoupením zeleniny a ovoce, což je spojeno s malým příjmem vlákniny. Ve stravě se objevuje časté zastoupení průmyslových (vysoce zpracovaných) potravin na úkor základních surovin. Tento způsob výživy zvyšuje riziko rozvoje nadváhy a obezity. Výsledkem je vzrůstající riziko chronických neinfekčních onemocnění.

Dostupná data o vysoké spotřebě soli, alkoholu, některých živočišných tuků a jednoduchých cukrů, naopak o nízkém příjmu vitamínů a minerálních látek, jsou znepokojující. Přední místo ČR zaujímá v poměrně nízké spotřebě ovoce a zeleniny. V rostoucí „pandemii obezity“ na základě výše uvedených skutečností nelze tvrdit, že všechny potraviny nabízené na trhu si jsou z hlediska vlivu na zdraví rovnocenné. Za vhodnou potravinu lze označit tu, která v obvyklém množství nezvyšuje známé riziko chronických neinfekčních onemocnění.

Nesprávnou výživou jsou více ohroženy určité zranitelné skupiny obyvatelstva. Patří mezi ně děti, pro snadnou manipulovatelnost komerčními zájmy. Další skupinou jsou socioekonomicky znevýhodněné skupiny obyvatelstva, pro které jsou vhodné potraviny ekonomicky hůře dosažitelné. Specifickou skupinou jsou dále osoby nemocné a nesoběstačné, závislé na pomoci druhých.

Nesprávná, nutričně nevyvážená strava vede obecně k projevům malnutrice. Na jedné straně se objevuje nadváha, obezita a nástup chronických neinfekčních onemocnění, na straně druhé se projevuje podvýživa v podobě nedostatku energie a některých živin, především bílkovin, železa, vitamínu D, kyseliny listové, n-3 polyenových mastných kyselin (omega-3), vitamínu A, ale bohužel i dalších, včetně spektra minerálních a dalších biologicky významných látek.

Změnit tyto trendy vyžaduje trvalou péči prostřednictvím strategických aktivit a implementaci některých souvislostí s materiálem Zdraví 2030. Obecně se v této kapitole navržené strategické cíle pro další období do roku 2030 opírají o zásadní doporučení WHO (Better food and nutrition in Europe, 2018)⁴, která navazují na další WHO deklaraci ministrů zdravotnictví Evropy (např. Vídeň, 2013).

⁴ <https://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/nutrition/publications/2018/better-food-and-nutrition-in-europe-progress-report-2018>

I. Vytvoření prostředí pro zdravou výživu

I.1. Stravování a výživa ve školách

Identifikace problému

Prostředí, ve kterém žijeme, má významný vliv na vývoj našich potravinových preferencí, výběr potravin a celkovou nutriční kvalitu naší stravy. Současné prostředí je charakterizováno vysokým příjmem energie a nadbytkem živin z široce dostupných, levných a vysoce zpracovaných produktů.

Popis současného stavu

Výrobci a prodejci ovlivňují nákup a spotřebu potravin. Potravinu dostupné v zařízeních, jako jsou všechny typy škol, nemocnice a veřejné instituce, ovlivňují naše stravování. Například děti většinu svého dne tráví ve školním prostředí. Školní stravovací politika je důležitým vstupním bodem pro podporu zdravé výživy.

Čeho chceme dosáhnout

Hledají se způsoby, jak zlepšit potravinové prostředí prostřednictvím opatření a regulací v nejrůznějších oblastech, včetně regulace prodeje potravin dětem, používání jednoduššího značení na přední straně obalu, zavádění politik zdravé výživy ve školách a veřejném sektoru, zákazu používání trans-mastných kyselin a vysoce zpracovaných potravin, snižování obsahu sodíku v potravinách a omezení konzumace výrobků s vysokým obsahem tuku nebo nápojů slazených jednoduchými cukry.

Předpoklady pro dosažení

Školy mohou být důležitým prostředím pro učení se zdravým stravovacím návykům. Měla by proto být přijata vhodná opatření k zajištění dostupnosti nutričně vyváženější skladby denní stravy. Konkrétní opatření na podporu zdravého stravování ve školách a zařízeních školního stravování zahrnují např. nabídku bezplatného (nebo dotovaného) ovoce a zeleniny, dále potravinové a nutriční normy pro potraviny a pokrmy dostupné ve školách, změny v prezentaci výběru potravin v místech nabídky a vzdělávání v oblasti výživy a dovednostech zvyšující nutriční gramotnost.

Školní stravovací politika má být robustní, může zlepšit znalosti, preference, postoje a chování ve vztahu k jídlu. Důkazy naznačují, že vzdělávání v oblasti výživy je nejúčinnější, pokud zahrnuje výuku praktických dovedností, jako je vaření nebo zvyšování a trénink nutriční gramotnosti, než pouhé poskytování informací. To se týká personálu školních jídelen, pedagogů, ale i rodičů a samotných žáků.

Rizika plnění

Nedostatečné vzdělávání učitelů, žáků, nespolutřácející resortu MŠMT, nedostatky ve vzdělání pracovníků ve školství a rodičů.

Identifikátory plnění

Monitorování nabídky bezplatného (nebo dotovaného) ovoce a zeleniny, plnění, případně korekce tzv. Výživových norem pro školní stravování (vyhláška č. 107/2005 Sb. v platném znění), metrika nutričních parametrů školního stravování (epidemiologická studie), povinná kontrolní činnost krajských hygienických stanic a inspekce MŠMT. Monitorování nadměrného obsahu sodíku v pokrmech, disacharidů (cukrů), obsahu parametrů triglyceridů, mikroprvků, vitaminů.

Časový horizont

Rychlá změna se nedá očekávat, vše záleží na finanční situaci a pochopení společnosti. Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
I.1_1	Stravování dětí podle nutričních standardů	MZ	MŠMT	průběžně
I.1_2	Omezení některých potravin ve školách, značení	MZ	MŠMT	průběžně
I.1_3	Podpora vzdělávání dětí, personálu zařízení školního stravování a pedagogů v oblasti výživy	MŠMT	MZ	průběžně

1.2. Označování výživových hodnot

Identifikace problému

Evropský akční plán pro potraviny a výživu vybízí členské státy, aby zvýšily používání spotřebitelsky příznivého označování, a to tím, že zavedou srozumitelné a snadno interpretovatelné systémy označování na přední straně obalu. Toto označování by mělo usnadnit výběr vhodnější balené potraviny v rámci dané skupiny potravin. Může také ovlivnit stravování tím, že povzbudí výrobce a prodejce potravin, aby změnili složení svých výrobků nebo vyvinuli nové lepší z hlediska rizikových živin.

Popis současného stavu

Údaje o výživových hodnotách na zadní straně obalů jsou povinné, ale mohou být někdy obtížně srozumitelné, zejména pro spotřebitele s nízkým socioekonomickým statusem. Bylo zjištěno, že spotřebitelé nejnáze chápou a správně interpretují etikety na přední straně obalu s vysvětlujícími informacemi o obsahu živin (slova, symboly a barvy). Schémata, která jsou obtížnější z hlediska interpretace, nejsou obecně veřejností preferována. Existují důkazy, že lidé, kteří nakupují potraviny se schvalovacími a souhrnnými logy (např. Keyhole, Finnish Heart, Choices, Nutri-Score), se stravují zdravěji. Nařízení EU č. 1169/2011⁵ používání nových systémů vyjadřování nutriční hodnoty na přední straně umožňuje a zároveň stanovuje jednotná harmonizovaná pravidla pro jejich používání v EU. Tyto systémy provozovatelé potravinářských podniků mohou používat již v současné době.

Čeho chceme dosáhnout

Používání jednoduchého systému nutričního označování na přední straně obalu může zajistit, že spotřebitelé vyjadřování nutriční hodnoty lépe porozumí. Výrobci a maloobchodníci mohou být v této fázi důležitými partnery. Zkušenosti z celé Evropy ukazují, že je to proveditelné. Důležité je však informování veřejnosti o používání systému. Spotřebitelé častěji požadují informace na přední straně obalu a pokračující vzdělávání tuto tendenci posílí.

Předpoklady pro dosažení

Používání jednoduchých systémů označování nutriční hodnoty výrobci potravin.

Rizika plnění

Malá srozumitelnost pro spotřebitele – volba nevhodného systému FOPL nemusí mít pozitivní vliv na výběr potravin, nejednotná komunikace směrem ke spotřebitelům.

Identifikátory plnění

Monitoring (studie) nutričního chování v populaci po rozhodnutí zavedení výživových systémů nutričního označování na přední straně obalu.

⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011 ze dne 25. října 2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006 a (ES) č. 1925/2006 a o zrušení směrnice Komise 87/250/EHS, směrnice Rady 90/496/EHS, směrnice Komise 1999/10/ES, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/13/ES, směrnice Komise 2002/67/ES a 2008/5/ES a nařízení Komise (ES) č. 608/2004

Časový horizont

Průběžně, v návaznosti na řešení problematiky na úrovni EU.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
1.2_1	Implementace právních předpisů umožňujících používání jednoduchých systémů označování nutriční hodnoty na přední straně obalu potravin	MZe	MZ	průběžně
1.2_2	Komunikace a edukace provozovatelů a spotřebitelů, metodická pomoc ze strany státních orgánů	MZe	MZ	průběžně

1.3. Opatření na podporu změny složení potravin a nápojů

Identifikace problému

Změna složení u řady potravin patří mezi klíčové mechanismy pro zlepšení příjmu živin v populaci. Máme mnoho tradičních potravin, které jsou již součástí zdravé výživy. Existuje i prostor pro zlepšení nutričního profilu řady existujících potravin. Vhodnější výběr potravin lze zajistit změnou složení vyráběných potravin (reformulacemi) tak, aby byly odstraněny některé škodlivé složky (např. částečně hydrogenované tuky, průmyslové trans-mastné kyseliny) nebo bylo upraveno množství živin (např. snížení obsahu volných cukrů, soli, nasycených tuků) podporujících vznik chronických onemocnění.

Popis současného stavu

Potravinářský průmysl reaguje na požadavky odborníků i spotřebitelů z hlediska složení potravin kontinuální úpravou receptur vyráběných potravin. V ČR je tato aktivita dlouhodobě podporována i ze strany státu.

Čeho chceme dosáhnout

Další a průběžná reformulace potravin, která probíhá kontinuálně, vede k pozvolnému zlepšování situace. Úsilí je potřeba trvale podporovat. Vývoj nemůže být skokový, spotřebitel si musí na změny chuti potravin pozvolna zvykat. Dobrý příklad je v pozvolném snižování obsahu soli v některých masných výrobcích, cereáliích a koření.

Předpoklady pro dosažení

Podpora aktivit ze strany MZe a MZ.

Rizika plnění

Ekonomické problémy, náklady na reformulace, očekávání spotřebitelů.

Identifikátory plnění

Nutričně-epidemiologická studie hodnotící změny v reformulaci potravin. Data Potravinářské komory o výsledcích reformulací producentů potravin v ČR.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
1.3_1	Podporovat činnost Platformy pro reformulace při České technologické platformě pro potraviny	MZe	MZ	průběžně

1.4. Vyloučení *trans*-mastných kyselin

Identifikace problému

Trans-mastné kyseliny (t-FA) jsou typem nenasycených mastných kyselin, které se mohou vyskytovat přirozeně nebo se tvořit během průmyslového zpracování (např. při částečné hydrogenaci – ztužování olejů, což zlepšuje jejich sensorický profil a texturu a zvyšuje trvanlivost a odolnost vůči opakovanému zahřívání). Většina *trans*-mastných kyselin ve stravě je průmyslového původu.

Popis současného stavu

V současné situaci existuje právní úprava omezující přítomnost hladin t-FA v určitých potravinách.

Čeho chceme dosáhnout

Kontrolovat potraviny vzhledem k významnému zdravotnímu riziku t-FA.

Předpoklady pro dosažení

Zahrnutí problematiky do Jednotného integrovaného víceletého vnitrostátního plánu kontrol ČR.

Rizika plnění

Zajištění kontrol dozorovými orgány, financování, zaměstnanci.

Identifikátory plnění

Monitoring dodržování Nařízení Komise (EU) 2019/649⁶ prostřednictvím kontrolních organizací pro potraviny v ČR.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
1.4_I	Kontrolní činnost dozorových orgánů	MZe		průběžně

1.5. Uvádění potravin pro děti na trh

Identifikace problému

Existují důkazy, že marketing výrobků s vysokým obsahem tuků, jednoduchých cukrů a soli ovlivňuje potravinové preference dětí, jejich stravovací chování a příjem potravy a má vliv na dětskou obezitu.

Popis současného stavu

Marketing vysoce průmyslově zpracovaných potravin cílených na děti je velmi rozšířený. Používají se různé techniky, které oslovují děti ve sdělovacích prostředcích, včetně televizního vysílání a online médií. Tyto potraviny, včetně pokrmů z rychlého občerstvení, čokolády a cukrovinek, sladkých nápojů a snídaňových cereálií, stejně jako pomazánek a omáček s vysokým obsahem tuku, jednoduchých cukrů nebo soli, by neměly tvořit hlavní část zdravého jídelníčku.

⁶ Nařízení Komise (EU) 2019/649 ze dne 24. dubna 2019, kterým se mění příloha III nařízení EP a Rady (ES) č. 1925/2006, pokud jde o transmastné kyseliny, jiné než transmastné kyseliny přirozeně se vyskytující v tučích živočišného původu

Čeho chceme dosáhnout

Snížit vliv cíleného marketingu a reklam na děti propagujících nutričně nevhodné, vysoce zpracované průmyslové potraviny, a to napříč všemi médii. Reklama na tyto produkty by se neměla objevit v žádných sdělovacích prostředcích, kde děti tvoří více než 30 % publika. Reklama na tyto výrobky by neměla být součástí žádných propagačních akcí zahrnujících např. licencované postavy nebo celebrity, které jsou oblíbené u dětí. Inzerenti mohou využívat propagaci zdravějších variant.

Předpoklady pro dosažení

Společenská dohoda týkající se marketingu pokrmů z rychlého občerstvení, čokolády a cukrovinek, sladkých nápojů a snídaňových cereálií, stejně jako pomazánek a omáček s vysokým obsahem tuku, jednoduchých cukrů nebo soli.

Rizika plnění

Politická nevěle omezit marketing těchto specifických potravin, spotřebitelé.

Identifikátory plnění

Studie hodnocení cíleného marketingu a reklam na děti propagujících nutričně nevhodné, vysoce zpracované průmyslové potraviny.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
I.5_1	Návrh na omezení reklamy pro vybrané potraviny pro děti	MZ	MZe, MPO, MK	průběžně

1.6. Cenové zvýhodnění zdravých potravin

Identifikace problému

Cena potravin hraje významnou roli při jejich výběru. Roste zájem na zlepšení stravy (a tím předcházení vzniku neinfekčních nemocí souvisejících s nevhodnou výživou). Vzhledem k tomu, že spotřebitelé reagují na změny cen, je možné zvážit možnost cenového zvýhodnění nákupu zdravějších variant potravin. Tento krok by mohl přispět ke zdravějšímu stravování a prevenci nárůstu hmotnosti, tedy v konečném důsledku k celkové prevenci neinfekčních onemocnění, vč. úspor nákladů na zdravotní péči.

Například analýza systematických přehledů účinnosti daňových intervencí provedená WHO ukázala, že vhodně navržené daně pro nápoje slazené cukrem vedou ke snížení jejich spotřeby, pokud se jejich cena navýší o 20 a více %. Dotace na čerstvou zeleninu a ovoce, které snižují jejich cenu o 10–30 %, naopak vyšší spotřebu v populaci podporují.

Popis současného stavu

V současné době není v ČR prakticky cenové zvýhodňování zdravých potravin uplatňováno.

Čeho chceme dosáhnout

Cílem je zahájit diskuzi na téma cenového zvýhodnění zdravějších potravin, jako je například ovoce a zelenina, a tím je pro spotřebitele učinit dostupnějšími.

Předpoklady pro dosažení

Politická vůle k diskuzi, případně jiné nástroje podpory.

Rizika plnění

Ekonomická situace státu.

Identifikátory plnění

Veřejné výstupy z diskuzí na téma cenového zvýhodnění spotřeby zdraví prospěšných potravin, jako je ovoce a zelenina.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
1.6_1	Zahájení a vedení odborné diskuze na téma cenového zvýhodnění zdraví prospěšných potravin	MZ	MZe, MF	průběžně

2. Podpora zdravé výživy v průběhu celého života

Zdraví a nemoc jsou přítomny ve všech fázích života. Přístup zahrnující celý životní cyklus je orientován mimo jiné na podporu vytváření zdravého prostředí. Začíná výživou matek před a během těhotenství. Pokračuje podporou výlučného kojení v prvních měsících života. Další fáze se zaměřují na vhodný postup při přechodu k běžné stravě u malých dětí, na zdravé stravování ve školním prostředí a později na pracovišti a také na specifické nutriční potřeby starší populace.

2.1. Výživa nastávajících a kojících matek

Identifikace problému

Stále větší význam se přikládá výživě nastávajících a kojících matek, vzhledem k možnému riziku neinfekčních onemocnění a obezity u jejich dětí. Tyto biologické mechanismy nejsou dosud zcela objasněny. Ukazuje se však, jak významné je v tomto ohledu prenatální a novorozenecké období života. Z údajů WHO vyplývá, že je třeba věnovat pozornost všem formám podvýživy v průběhu těhotenství. Provedené studie poukazují na zvýšené riziko obezity, diabetu a kardiovaskulárních onemocnění u žen s obezitou. Podobně obezita a komorbidní onemocnění v těhotenství představují zvýšené riziko pro potomky, což se následně promítá i do sociálních nerovností v prevalenci obezity. Dalším problémem je také kryjící se nadměrná výživa (z nadměrného příjmu energie) a podvýživa (z nedostatku mikroživin) u některých těhotných žen.

Popis současného stavu

Je zjišťován nárůst nadváhy některých matek. Těhotenství je proto považováno za vhodné období pro sledování výživového stavu a zacílení prevence. Programy podporující příjem vitaminů a dalších doplňků stravy jsou důležitou součástí péče o ženy v prekoncepčním období, těhotné ženy a ženy kojící.

Čeho chceme dosáhnout

Poskytovat ženám podporu a poradenství ohledně zdravé výživy a změn tělesné hmotnosti v těhotenství i správné redukce hmotnosti po porodu. Nadále podporovat kojení, které má nesporné zdravotní benefity nejen pro děti, ale i pro jejich matky.

Předpoklady pro dosažení

Podpurný program pro těhotné a kojící ženy.

Rizika plnění

Finanční zajištění, kvalifikovaní zdravotničtí pracovníci.

Identifikátory plnění

Epidemiologická studie stavu výživy nastávajících a kojících matek, vzhledem k možnému riziku neinfekčních onemocnění a obezity u jejich dětí.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
2.1_1	Podpurný program pro těhotné a kojící ženy	MZ		průběžně

2.2. Výživa v raném věku

Identifikace problému

Výživa malých dětí v prvních letech života je velmi důležitá, protože ovlivňuje správný růst a vývoj, chuťové preference a stravovací návyky. U dětí, které byly kojeny, je menší pravděpodobnost výskytu nadváhy, obezity nebo diabetu v dospělosti. Pro optimální vývoj se tedy doporučuje výlučné kojení od narození do 6 měsíců věku a pokračování kojení do 2 let a déle.

Popis současného stavu

Kojení je třeba podporovat na všech úrovních. V ČR dochází k setrvalému poklesu podílu výlučně kojených dětí při odchodu z porodnice (78,9 % v roce 2019 oproti 90 % v roce 2003). Míra výlučného kojení klesá mezi 4.–6. měsícem a v následujících měsících se dále snižuje. Platí také, že děti, které mají před pubertou nadváhu nebo obezitu, jsou vystaveny zvýšenému riziku nadváhy a obezity i v dospělosti. Předškolní věk je proto vhodný pro prevenci, kdy lze děti povzbuzovat k aktivitě a k rozvoji zdravých stravovacích návyků.

Čeho chceme dosáhnout

Podporovat edukaci týkající se kojení a omezovat výskyt obezity u matek i jejich potomků. Podporovat zahájení a udržení výlučného kojení do 6 měsíců věku a poté kojení s komplementární výživou do 2 let a déle.

Předpoklady pro dosažení

Informační kampaně zaměřené na těhotné a matky po porodu.

Rizika plnění

Ekonomické restrikce.

Identifikátory plnění

Počet výlučně kojených dětí při odchodu z porodnice, v 6 týdnech, ve 3 a v 6 měsících (a v roce 2025 v prvních 6 měsících věku 50 % výlučně kojených dětí v souladu s cíli WHO). Epidemiologická studie stavu kojení a omezení výskytu obezity u matek i jejich potomků.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
2.2_1	Podpůrný program pro kojící ženy	MZ		průběžně

2.3. Komunikace s veřejností

Identifikace problému

V době digitálních masmédií má veřejnost snadný přístup k obrovskému množství informací o zdraví, výživě a potravinách, což je pozitivní vývoj. Ověřené informace od uznávaných autorit však soupeří s radami samozvaných odborníků a kontroverzní výroky v médiích mohou být vytrženy z kontextu nebo založené na pochybných údajích.

Popis současného stavu

Výživová doporučení ze spolehlivého zdroje mohou veřejnosti pomoci rozpoznat, které informace jsou správné. Výživová doporučení by měla být sdělována snadno srozumitelným způsobem (vhodná volba slov, využívání symbolů) a poskytovat informace o běžně konzumovaných potravinách, velikosti porcí

a způsobu konzumace. Mohou být také použita jiným způsobem, např. jako podklad pro nákup potravin ve školách nebo ve vzdělávacích programech podporujících zdravé stravovací návyky. Výživová doporučení zahrnují také problematiku průmyslově vyráběných potravin a potravin konzumovaných mimo domov, jejichž nutriční složení nemusí být vyvážené. Je proto třeba věnovat pozornost příjmu živin, které zvyšují riziko vzniku neinfekčních onemocnění.

Čeho chceme dosáhnout

Povzbudit spotřebitele, aby ve větší míře konzumovali potraviny rostlinného původu a omezovali konzumaci vysoce průmyslově zpracovaných potravin. Veřejnost by měla být informována o významu střídavé spotřeby a omezování plýtvání potravinami. Obecná doporučení jsou známá. Pokračovat s inovací nutričních doporučení, která by měla zohledňovat i aspekt udržitelnosti.

Předpoklady pro dosažení

Informační kampaně zabývající se zásadami zdravého životního stylu, jak potraviny vhodně kombinovat, jak s nimi správně nakládat s ohledem na zachování jejich kvality a minimalizaci potravinového odpadu.

Rizika plnění

Nedostatek finančních prostředků na zajištění informačních kampaní, programů výchovy v médiích, školách aj.

Identifikátory plnění

Inovovaná a doplněná nutriční doporučení pro populační skupiny v ČR, informace o doporučeních na bázi skupin potravin (FBDG).

Časový horizont

Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
2.3_1	Podpůrný program pro komunikaci s veřejností	MZe, MZ	členové KSBP, MŠMT	průběžně

2.4. Výživa a životní styl v průběhu stárnutí

Identifikace problému

ČR se potýká se stárnutím populace z důvodů prodloužení střední délky života a relativně nízké porodnosti. Současná struktura obyvatelstva EU je charakterizována velkým podílem poválečného baby-boomu, tj. osob narozených od poloviny 40. do konce 60. let 20. století. Část této generace nyní odchází do důchodu. To znamená, že populace bude procházet velkými demografickými změnami a přecházet k mnohem starší struktuře obyvatelstva. Předpokládá se, že se zvýší počet obyvatel ve věku 65 let a více.

Popis současného stavu

Aktivní a zdravé stárnutí je proces optimalizace péče o zdraví, ke kterému patří kromě životního stylu i sociální pohoda, ekonomická soběstačnost a bezpečnost, s cílem zajistit kvalitu života ve stáří. Týká se to jak jednotlivců, tak i skupin obyvatelstva. Životní styl zahrnuje několik faktorů, především správnou výživu a pravidelný, přiměřený pohyb. Determinanty aktivního stárnutí jsou známé, ale je zde malá podpora jejich realizace v životě, čímž se prohlubují problémy ekonomické i problémy v systémech zdravotních a sociálních služeb.

Stárnutí je charakterizováno zvýšeným počtem neinfekčních onemocnění, včetně kardiovaskulárních onemocnění, diabetu, nádorových onemocnění, problémů pohybového aparátu (mobilita), psychologických problémů (včetně depresí) a dalších onemocnění. Vážným tématem je i podvýživa v seniorském věku,

především nedostatek proteinů, MUFA/PUFA (včetně omega-3 tuků s dlouhým řetězcem), vlákniny, vitaminů, minerálních látek a „fyto-chemikálií“ ve výživě. Opakem je zvýšená spotřeba jednoduchých sacharidů (cukrů), soli, nasycených tuků. Častý problém ve stáří je ústní zdraví, kdy problémy s chrupem vedou k omezení příjmu některých důležitých potravin (zelenina, ovoce). Stárnutím se snižuje chuť k jídlu, vytrácí se pocit žízně, mění se mikrobiom střeva a zhoršují se kognitivní funkce a zrak. To vše snižuje kvalitu života a v oblasti nutriční mohou obtiže ústit v tzv. „anorexii ze stárnutí“. Aktivním stárnutím a péčí o sebe lze řadě problémů předcházet a zajistit tak nejen komfort každého stárnoucího člověka, ale i menší zátěž pro celý systém.

Čeho chceme dosáhnout

Povzbudit spotřebitele v aktivním stárnutí tak, aby ve větší míře konzumovali více potravin rostlinného původu, např. ve stylu prověřené středomořské diety, dbali na aktivní životní styl (pravidelný pohyb, udržování zdravé tělesné hmotnosti, nekouření, omezení konzumace alkoholu, udržování sociálních vazeb, nepodceňování pravidelných kontrol u lékařů a dodržování jejich doporučení aj.).

Předpoklady pro dosažení

Specifické informační kampaně zabývající se zásadami zdravého životního stylu v průběhu stárnutí.

Rizika plnění

Nedostatečná informační kampaň, málo finančně zajištěné programy výchovy v médiích, mezi seniory, vliv zaměstnanců aj.

Identifikátory plnění

Zjištění individuální spotřeby potravin u stárnoucí populace (50+) a nutriční doporučení, včetně skupin potravin.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
2.4_1	Podpůrný program pro výživu a zdravé stárnutí	MZ	MZe, MPSV	průběžně

3. Posílení zdravotnických systémů na podporu zdravé výživy

3.1. Vzdělávání a poradenství v oblasti výživy v rámci primární zdravotní péče

Identifikace problému

Primární zdravotní péče zaměřená na podporu správné výživy, vč. edukace a kontroly tělesné hmotnosti, pomáhá pacientům provést užitečné změny v jejich stravování a žádoucím způsobem regulovat jejich hmotnost. Nejlepší výsledky jsou pozorovány, pokud je intervence vhodně přizpůsobena individuálním požadavkům každé osoby a pokud je intervence zaměřena současně na stravu i fyzickou aktivitu. Základem je prvotní záchyt rizikových faktorů (vyšší tělesná hmotnost, hypertenze...) u lékaře primární péče, vč. návrhu na zlepšení a následný monitoring doporučených změn. Sledování a podpora dalšími odbornými pracovníky ve zdravotnictví (nutriční terapeuti, fyzioterapeuti...) je při změně životního stylu pro zapojení pacienta do dlouhodobé strategie ke kýžené změně klíčová a vede k lepším výsledkům.

Popis současného stavu

Problémů při poskytování služeb v primární péči je celá řada. Mnoho studií zjistilo, že chybí jasné pokyny v klinických doporučeních. Rozdělení úkolů v mezioborových týmech (lékaři, sestry, nutriční terapeuti a další zdravotničtí pracovníci) není vždy zcela jednoznačné a někdy chybí předání klienta do péče nelékařského zdravotníka s příslušnou odborností, který mu může poskytnout cílenější pomoc, motivovat ho a pracovat s ním v dlouhodobějším horizontu.

Čeho chceme dosáhnout

Zajistit, aby výživa a zdravý životní styl byly prioritami už v systémech primární zdravotní a sociální péče. Cílem je předcházet léčbě preventabilních onemocnění, tj. zajištění kvalitních služeb v oblasti výživy, a to prostřednictvím nutričních terapeutů a asistentů, praktických lékařů pro děti a dorost či dospělé, ambulantních lékařů specialistů, včetně všeobecných sester pracujících v těchto ambulancích, asistentů ochrany a podpory veřejného zdraví, epidemiologů a fyzioterapeutů s odpovídajícími znalostmi a dovednostmi.

Předpoklady pro dosažení

Personální zajištění kvalifikovaných odborníků.

Rizika plnění

Finanční zajištění.

Identifikátory plnění

Realizovat a pokračovat ve vzdělávacích programech pro nutriční terapeuty a asistenty, praktické lékaře pro děti a dorost či dospělé, ambulantní lékaře specialisty, včetně všeobecných sester pracujících v těchto ambulancích, asistenty ochrany a podpory veřejného zdraví, epidemiology, fyzioterapeuty s odpovídajícími znalostmi a dovednostmi. Navýšení kapacity studentů na vysokých školách výše uvedených oborů.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
3.1_1	Vzdělávání a poradenství v oblasti výživy	MZ MŠMT		průběžně

3.2. Kapacita systému pro výživu

Identifikace problému

Problematika výživy a ovlivňování tělesné hmotnosti není dostatečně integrována už v oblasti primární péče. Často se řeší až následky namísto primární prvotní prevence v oblasti výživy. Předpokladem ke zlepšení je zajištění „výživové kapacity“, tj. zajištění odborníků s odpovídajícími znalostmi, schopnostmi a odborností v oblasti výživy.

Popis současného stavu

Vysokoškolské vzdělávací instituce nabízejí vzdělání v oblasti výživy, ale počet pracovníků v praxi není příliš vysoký. Vedle toho existuje poměrně vysoký počet různých odborníků na výživu („výživových poradců“), kteří nemají z hlediska fungování lidského těla a propojení s výživou adekvátní znalosti a mohou tak naopak zdraví osob poškodit.

Čeho chceme dosáhnout

Prohlubování profesního vzdělávání kvalifikovaných pracovníků v oblasti výživy, epidemiologii a příbuzných zdravotnických oborech.

Předpoklady pro dosažení

Vzdělávací systém, zdravotničtí pracovníci, omezení živnosti v oblasti výživy nezdravotnickým pracovníkům.

Rizika plnění

Finanční a organizační předpoklady.

Identifikátory plnění

Prohlubování profesního vzdělávání kvalifikovaných pracovníků v oblasti výživy, epidemiologii a příbuzných zdravotnických oborech. Zajišťují střední školy, univerzity, SZÚ, OOVZ.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na celé období do roku 2030.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
3.2_1	Vzdělávání odborníků v oblasti výživy	MZ, MŠMT, MPO	MZe	průběžně

4. Dohled, monitorování a hodnocení

Pro plánování a provádění výživové politiky jsou nezbytné kvalitní informace. K zajištění adekvátní politické odpovědi a nezbytných informací pro včasnou reakci je také nutné podrobné a komplexní posouzení závažnosti daného problému.

Evropský akční plán pro potraviny a výživu výslovně vyzývá členské státy, aby „posílily a rozšířily celostátní reprezentativní průzkumy stravování a výživy“ a zajistily dostupnost antropometrických údajů (zejména u dětí).

Je vhodné:

1. konsolidovat národní systémy monitorování a dohledu, jako je sledování dětské obezity a provádění průzkumů zdravotního chování dětí školního věku;
2. udržovat výživový a antropometrický monitoring podle socioekonomického statusu a pohlaví;
3. udržovat databázi nutričního složení potravin;
4. monitorovat a komplexně hodnotit prováděné činnosti a přijatá opatření s cílem zhodnocení účinnosti a nastavení metodických postupů.

Šetření hodnotící příjem potravin a živin jsou nezbytná pro posouzení stravovacích zvyklostí v populaci. Umožňují sledovat trendy, identifikovat problematické oblasti a nerovnosti a vyhodnocovat dopad na společnost, což má ekonomický dopad na zdraví.

4.1. Sledování růstu dětí – antropometrická měření

Identifikace problému

Programy pro sledování růstu dětí jsou zásadní pro hodnocení situace v populaci. Nejčastěji sledovanými ukazateli jsou výška a hmotnost pro posouzení výskytu nadváhy a obezity. Frekvence sledování uvedených parametrů není příliš častá a přetrvává nejednotnost v metodách i sběru dat. Mělo by být posíleno sledování dětí mladších 5 let, aby se zajistily včasné, pravidelné a vysoce kvalitní údaje pro navrhování politik a intervencí.

Popis současného stavu

V současné době se provádí antropometrický monitoring v ČR.

Čeho chceme dosáhnout

Máme k dispozici data popisující populaci.

Předpoklady pro dosažení

Organizace.

Rizika plnění

Financování.

Identifikátory plnění

Monitoring antropometrických měření populace dětí.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na období do roku 2025.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
4.1_I	Sledování dětí, antropometrická měření	MZ		2025

4.2. Průzkumy spotřeby potravin a příjmu živin

Identifikace problému

Otázka zjišťování individuální spotřeby potravin má zásadní význam pro politiku výživy na úrovni populace a jednotlivých skupin obyvatelstva. Nejde jen o popis, ale také o data, která jsou potřebná pro hodnocení zdravotních rizik a správné řízení v případě porušení bezpečnosti potravin.

Popis současného stavu

Poslední epidemiologická studie individuální spotřeby potravin proběhla v roce 2004. V současné době jsou data obsoletní. Požadavek na zjišťování spotřeby potravin vychází z práva EU.

Čeho chceme dosáhnout

Je potřeba zorganizovat nové šetření přes celou populaci, podle metodiky EFSA.

Předpoklady pro dosažení

Finanční zajištění a odborní pracovníci.

Rizika plnění

Financování.

Identifikátory plnění

Realizace národní studie individuální spotřeby potravin a vytvoření databáze údajů pro hodnocení zdravotních rizik a preventivní programy zdraví.

Časový horizont

Kontinuální aktivita na období do roku 2025.

Konkrétní opatření k naplnění cíle

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
4.2_I	Národní studie individuální spotřeby potravin v ČR	MZ		2025

3. Implementace a hodnocení Akčního plánu

3.1. Hierarchická struktura strategických prací

Strategie je zastřešujícím dokumentem, který řeší širší problematiku v plné šíři obou strategických oblastí, které detailně rozpracovává v analytické a strategické části, stanovuje hierarchii cílů, obsahuje základní rámec implementace.

Akční plán k jednotlivým strategickým a specifickým cílům stanoveným Strategií navrhuje opatření k jejímu naplňování. Konkrétní činnosti a kroky, stejně jako náklady na jejich realizaci a stanovení podrobného harmonogramu naplňování, jsou v kompetenci resortů a organizací, které jsou identifikovány jako gestoři opatření a spolugestoři opatření.

3.2. Implementace Akčního plánu

Strategie je schválena vládou ČR, která obě oblasti považuje za prioritní. Implementaci Strategie a Akčního plánu zajišťuje resort zemědělství, který koordinuje postup ve spolupráci s gesčními resorty, především se zdravotnictvím a s dalšími resorty a organizacemi.

Platformou pro průběžnou konzultaci pokroku v implementaci opatření uložených Akčním plánem Strategie je KSBP, poradní orgán ministra zemědělství sdružující zástupce všech relevantních resortů a státních, vládních i nestátních neziskových organizací.

Prostřednictvím odborných útvarů Ministerstva zemědělství vykonává ministr zemědělství řídicí funkci v procesu přípravy i implementace Strategie a Akčního plánu a odpovídá za revizi a vyhodnocování obou dokumentů. KSBP projednává průběžné výstupy a postup jejich implementace.

Spolupracující resorty zodpovídají za implementaci Strategie v rámci svých kompetencí v první řadě tím, že naplňují opatření stanovená Akčním plánem. Plní tedy exekutivní funkci. V kompetenci resortů je určení odpovědného útvaru a zajištění vnitroresortní a meziresortní koordinace implementace prostřednictvím člena KSBP.

Pokud jde o náklady související s implementací opatření, s ohledem na aktuální ekonomickou situaci byla opatření navržena tak, aby nevytvářela další nároky na státní rozpočet. Organizace zodpovědné za realizaci opatření by měly být schopné tyto nároky pokrýt z vlastních rozpočtových prostředků. I přes toto omezení jsou opatření navržena Akčním plánem realizovatelná a umožní naplnění strategických cílů stanovených Strategií.

3.3. Změny a hodnocení naplňování Akčního plánu

Oblasti bezpečnosti potravin a výživy ovlivňuje celá řada faktorů, které zejména v posledních letech způsobují významné změny prostředí. Ty se mohou také odrazit ve strategických či specifických cílech Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2030, s následným dopadem do opatření Akčního plánu. Proto je nezbytné, aby byl Akční plán revidován a případně aktualizován, přičemž tyto zásahy musí být provázané se změnami a úpravami strategického rámce. Úpravy Akčního plánu budou projednány KSBP a vládě jej předloží ministr zemědělství v úzké spolupráci s ministrem zdravotnictví.

Vezmeme-li v úvahu dlouhodobost většiny navržených opatření, zdá se odůvodněné provést vyhodnocení naplňování Akčního plánu v polovině definovaného období. Průběžné vyhodnocení a aktualizovaný dokument pro druhou polovinu sledovaného období proto bude předložen vládě do konce roku 2025 spolu s informací o naplňování Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2030.

Naplňování opatření s dlouhodobým horizontem naplňování, příp. ta, jejichž realizace je kontinuální, je obtížné vyhodnotit, protože neexistují objektivně ukazatele, podle kterých by bylo možné dosažený pokrok kvantifikovat. V těchto případech bude hodnocení naplňování Akčního plánu postavené na slovním hodnocení dosaženého pokroku (viz „Čeho chceme dosáhnout“).

Celá řada opatření, zejména ta s konkrétně definovanými termíny realizace, objektivně vyhodnotitelná je. Týká se to prioritních oblastí s kvantifikovatelnými identifikátory plnění. V těchto případech bude možné vyhodnotit změnu dosaženou v průběhu implementace Akčního plánu. Související data budou sbírána kontinuálně ve spolupráci s organizacemi, které tato data poskytují.

4. Seznam zkratek

BTSF	Better Training for Safer Food (školicí aktivita EK)
ČR	Česká republika
DG SANTE	Generální ředitelství EK pro zdraví a bezpečnost potravin
DSP	Databáze složení potravin ČR
ECDC	European Centre for Disease Prevention and Control (Evropské centrum pro prevenci a kontrolu nemocí)
EFSA	European Food Safety Authority (Evropský úřad pro bezpečnost potravin)
ECHA	European Chemicals Agency (Evropská agentura pro chemické látky)
EMA	European Medicines Agency (Evropská agentura pro léčivé přípravky)
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
EREN	Emerging Risks Network (Vědecká síť EFSA pro nově se objevující rizika)
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
EuroFIR	European Food Information Resource Network
EWRS	Early Warning and Response System of the EU (Systém včasného varování a reakce EU)
FAO	Food and Agriculture Organisation of the United Nations (Organizace pro výživu a zemědělství Spojených národů)
FBDG	nutriční doporučení na bázi skupin potravin
FCM	food contact materials – předměty a materiály určené pro styk s potravinami
F2F	Farm to Fork (strategie Evropské komise „Od zemědělce ke spotřebiteli“)
GMO	geneticky modifikovaný organismus
GŘC	Generální ředitelství cel
HACCP	systém analýzy rizika a kritických kontrolních bodů
ICBP	Informační centrum bezpečnosti potravin
ISIN	Informační systém infekčních nemocí
KSBP	Koordinační skupina bezpečnosti potravin
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MUFA	mono unsaturated fatty acids (mononenasyčené mastné kyseliny)
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NAP	národní akční plán
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OOVZ	orgány ochrany veřejného zdraví
POR	přípravky na ochranu rostlin
PUFA	poly unsaturated fatty acids (polynenasycené mastné kyseliny)
RASFF	Rapid Alert System for Food and Feed (Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva)
SISP	studie individuální spotřeby potravin
SVS	Státní veterinární správa
SZPI	Státní zemědělská a potravinářská inspekce
SZÚ	Státní zdravotní ústav
VLP	veterinární léčivé přípravky
WHO	Světová zdravotnická organizace
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací

Příloha: Souhrnný přehled opatření

Strategický cíl I

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
I	Potraviny na trhu nepředstavují zdravotní riziko pro člověka			
I.1	Zatížení potravních řetězců chemickými látkami se snižuje			
I.1_1	Podporovat implementaci cílů strategie F2F v oblasti pesticidů a VLP	MZe	MZ, MŽP	průběžně
I.1_2	Podporovat vývoj nechemických přípravků na ochranu rostlin	MZe	MŽP, MZ	průběžně
I.1_3	Podporovat výzkum, vývoj, inovace a zavádění pěstebních technologií a systémů ochrany rostlin omezujících výskyt reziduí pesticidů v potravinách	MZe	MŽP	průběžně
I.1_4	Podporovat zlepšování životních podmínek zvířat, které povedou ke zlepšení jejich zdravotního stavu a tím i snížení spotřeby VLP	MZe		průběžně
I.1_5	Realizovat opatření NAP (POR, VLP) související s bezpečností potravin	MZe, MZ, MŽP		průběžně – dle NAP
I.1_6	Podporovat výzkum a odhalování procesních kontaminantů a způsobů jejich tvorby v potravinách	MZe		průběžně
I.1_7	Plně finančně podporovat monitoring cizorodých látek	MZe		průběžně
I.1_8	Zvýšit pozornost orgánů státního dozoru na prodej potravin a předmětů a materiálů přicházejících do styku s potravinami prostřednictvím internetu	MZ		ihned
I.1_9	Podporovat národní referenční laboratoře, využívání nejmodernějších analytických metod v souladu s vědeckými poznatky, zavádění nových analytických metod důležitých pro odhalování falšování a kontrolu bezpečnosti potravin	MZe		průběžně
I.2	Mikrobiální nebezpečí jsou efektivně omezována			
I.2_1	Vytvoření platformy pro zoonózy z izolátů potravin	MZe	MZ	2025
I.2_2	Podporovat diskusi o nebezpečnosti antimikrobiální rezistence a významu přijímání opatření k omezení jejího rozvoje	MZ	MZe	průběžně
I.2_3	Podpora národních referenčních laboratoří, využívání nejmodernějších analytických metod v souladu s vědeckými poznatky, zavádění nových analytických metod	MZe	MZ	průběžně
I.2_4	Podpora vývoje standardizovaných skriningových metod k odhalování virů v potravinách rostlinného původu, ale i vývoj vhodného systému, který by umožnil rozlišit mezi živými a mrtvými viry	MZe		průběžně
I.2_5	Dále realizovat monitoring rezistence vůči antimikrobikům	MZe, MZ		průběžně
I.2_6	Podporovat vznik národních právních předpisů, které zajistí vysokou mikrobiologickou bezpečnost pokrmů v provozech stravovacích služeb	MZe		2023
I.2_7	Podporovat zavedení detekce bakteriálních toxinů (např. <i>Bacillus cereus</i> , <i>Clostridium perfringens</i> , <i>Clostridium botulinum</i>) v potravinách v akreditovaných úředních laboratořích	MZe	MZ	průběžně
I.2_8	Podporovat vývoj a uplatnění probiotik, prebiotik a antimikrobiálních látek neantibiotické povahy ve výživě hospodářských zvířat	MZe		průběžně
I.3	Disponujeme aktuálními daty o potravinách			
I.3_1	Podporovat realizaci monitoringu a kontroly cizorodých látek	MZe	MZ	průběžně
I.3_2	Zvyšovat kvalitu dat a včasnost jejich předávání EFSA	MZe	MZ	průběžně

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
I.3_3	Obnovit a podporovat systém sběru dat o spotřebě potravin obyvateli ČR a zajistit jeho dlouhodobou funkčnost	MZ		průběžně
I.3_4	Popsat a harmonizovat sběr dat předávaných EFSA	MZe	MZ	2025
I.3_5	Vytvořit národní databázi dat pro hodnocení zdravotních rizik umožňující on-line přístup k datům, jak poskytovatelům dat, tak v odpovídajícím formátu laické veřejnosti, kompatibilní se systémem EFSA, vč. aplikace vhodného softwarového nástroje pro práci s daty	MZe	MZ	2025
I.3_6	Zabezpečit rychlou výměnu primárních dat potřebných pro hodnocení zdravotních rizik mezi orgány státního dozoru a institucemi odpovědnými za hodnocení zdravotních rizik	MZ	MZe	průběžně
I.3_7	Spolupracovat při rozvoji a národní implementaci metod sledování spotřeby potravin, sběru laboratorních dat a hodnocení dietární expozice, jako příspěvku k rozvíjícímu se pan-evropskému hodnocení zdravotních rizik, vč. rozvoje hodnocení mixtur chemických látek	MZ		průběžně
I.3_8	Zajistit provádění monitoringu dietární expozice a biologického monitoringu (biomarkerů) jako nezbytného ukazatele přívodu vybraných živin a xenobiotik z potravin a životního prostředí jako základu pro vědecké hodnocení a řízení rizik a následná opatření a doporučení k ochraně veřejného zdraví populace	MZ		průběžně
I.3_9	Vytvořit koordinační skupinu pro DSP	MZe	MZ	2023
I.3_10	Digitalizovat veřejné služby související s povinnostmi PPP	MZe	MZ	2023
I.3_11	Zapojení vysokých škol (například v rámci bakalářských, diplomových, případně i disertačních prací nebo dalších projektů) do odborné spolupráce s organizacemi státní správy	MZe, MZ		2022
I.4	Pozornost je věnována novým nebezpečím			
I.4_1	Vytvoření skupiny pro sledování nových nebezpečí	MZe, MZ	MŽP	2023
I.4_2	Dále rozvíjet projekt Nutrivigilance CZ a rozvíjet spolupráci v síti zemí EU	MZ	MZe	průběžně
I.4_3	Podporovat implementaci nástrojů pro sledování nových nebezpečí	MZe, MZ	MŽP	průběžně
2	Systém bezpečnosti potravin je dlouhodobě funkční a udržitelný			
2.1	Další rozvoj systému při uplatňování principů analýzy rizik			
2.1_1	Podporovat činnost institucí statutárně působících v oblasti hodnocení zdravotních rizik	MZ		průběžně
2.1_2	Optimalizovat síť laboratoří na základě provedené analýzy potřeb, včetně laboratoří pro dietární expozici populačních skupin	MZe, MZ		průběžně
2.1_3	Dále rozvíjet činnost Koordinačního místa v návaznosti na požadavky EFSA	MZe		průběžně
2.1_4	Posilovat spolupráci s výrobci, dovozci a distributory předmětů a materiálů určených pro styk s potravinami	MZ		průběžně
2.1_5	Rozvíjet síť spolupracujících odborníků a organizací, vč. zabezpečování odborné a technické pomoci, na národní úrovni	MZe	MZ	průběžně
2.1_6	Podporovat zapojení národních expertů a institucí, které provádí hodnocení rizik, do spolupráce s EFSA	MZe	MZ	průběžně
2.1_7	Přinést systémové řešení podpory laboratoří resortních v. v. i.	MZe		2025
2.1_8	Pokračovat v podpoře činnosti vědeckých výborů	MZe		průběžně
2.1_9	Podporovat činnost výkonného výboru dozorových orgánů Ministerstva zemědělství	MZe		průběžně

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
2.2	Účinná meziresortní spolupráce			
2.2_1	Zvýšit efektivitu činnosti KSBP a prohloubit tak její funkci jako platformy pro výměnu přesných a spolehlivých informací mezi rezorty/státními institucemi	MZe	členové KS	průběžně
2.2_2	Podporovat činnost tematických meziresortních pracovních skupin pro řešení sdílených problematik	MZe	členové KS	průběžně
2.2_3	Podporovat komunikaci a vzájemnou výměnu informací mezi MZe a MZ	MZe, MZ		průběžně
2.3	Dostatek personálních kapacit pro fungování a rozvoj systému			
2.3_1	Zabezpečovat odbornou a technickou pomoc expertům a organizacím zapojeným do spolupráce s EFSA	MZe	MZ, MŽP	průběžně
2.3_2	Rozvíjet sítě spolupracujících odborníků a organizací na národní úrovni	MZe	MZ	průběžně
2.3_3	Podporovat komunikaci mezi nestátními neziskovými organizacemi	MZe	MŽP, MZ	průběžně
2.3_4	Zahrnout do pregraduálního vzdělávání problematiku hodnocení rizik	MŠMT	MZ	2025
2.3_5	Zajištění dostatek systemizovaných pracovních míst v laboratořích provádějících analýzu úředních vzorků potravin resortu MZe	MZe		2023
2.3_6	Podporovat vysílání národních expertů na pracovní stáže do zahraničí	MZe, MZ		průběžně
2.3_7	Zahrnout do postgraduálního vzdělávání problematiku hodnocení rizik	MZ		2025
3	Vzdělaný spotřebitel má možnost informované volby			
3.1	Včasně sdělování přesných a ověřených informací			
3.1_1	Rozvíjet efektivní a otevřenou komunikaci otázek bezpečnosti potravin směrem k veřejnosti	MZe, MZ	MŽP	průběžně
3.1_2	Zajistit implementaci obecného plánu komunikace o riziku přijatého na základě nařízení (EU) 2019/1381 na národní úrovni	MZe, MZ		průběžně
3.1_3	Efektivně využívat sociální sítě a moderní komunikační prostředky při komunikaci se spotřebiteli zaměřené na bezpečnost potravin	MZe, MZ	MŽP	průběžně
3.1_4	Informačně podporovat kvalitní produkty, ať v rámci již zavedených aktivit (KLASA, Regionální potravina, Poznej svého farmáře) či jinou podporou kvalitní produkce	MZe		průběžně
3.1_5	Podporovat další zapojování nestátních neziskových organizací do procesu komunikace v oblasti bezpečnosti potravin a výživy	MZe, MZ		průběžně
3.1_6	Rozvíjet činnost Informačního centra bezpečnosti potravin	MZe		průběžně
3.2	Vzdělávání laiků, prohlubování znalostí profesionálů			
3.2_1	Zvyšovat úroveň informovanosti expertů o způsobech hodnocení rizik	MZe, MZ	MŽP	průběžně
3.2_2	Podporovat zapojování zaměstnanců orgánů státního dozoru do školicího programu BTSF a realizovat školicí aktivity na národní úrovni	MZe, MZ		průběžně
3.2_3	Vzdělávat spotřebitele v otázkách hygieny a manipulace s potravinami, v otázkách označování a kvality potravin	MZe, MZ	MŽP	průběžně
3.2_4	Zlepšovat odborné vzdělávání a výchovu osob činných v potravinářství	MZe, MZ		průběžně
3.2_5	Podporovat zapojení národních expertů do mezinárodních vzdělávacích programů	MZe	MŽP	průběžně

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
3.2_6	Podporovat rozvoj profesního vzdělávání pracovníků všech organizací zapojených do systému bezpečnosti potravin	MZe	MŽP	průběžně
3.2_7	Zajistit pravidelnou aktualizaci e-learningových kurzů jednotného školení pracovníků dozorových orgánů	MZe	MŽP	průběžně
3.2_8	Zlepšit meziresortní komunikaci s cílem jednotné aplikace právních předpisů kompetentními orgány dozoru	MZe, MZ		průběžně
3.2_9	Vyvíjet e-learningové kurzy pro spotřebitele	MZe	MŽP	průběžně
3.2_10	Realizovat akce určené pro širokou veřejnost v rámci edukace v oblasti bezpečnosti potravin a správné výživy	MZe, MZ		průběžně

Strategický cíl 2

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
I	Vytvoření prostředí pro zdravou výživu			
I.1	Stravování a výživa ve školách			
I.1_1	Stravování dětí podle nutričních standardů	MZ	MŠMT	průběžně
I.1_2	Omezení některých potravin ve školách, značení	MZ	MŠMT	průběžně
I.1_3	Podpora vzdělávání dětí, personálu zařízení školního stravování a pedagogů v oblasti výživy	MŠMT	MZ	průběžně
I.2	Označování výživových hodnot			
I.2_1	Implementace právních předpisů umožňujících používání jednoduchých systémů označování nutriční hodnoty na přední straně obalu potravin	MZe	MZ	průběžně
I.2_2	Komunikace a edukace provozovatelů a spotřebitelů, metodická pomoc ze strany státních orgánů	MZe	MZ	průběžně
I.3	Opatření na podporu změny složení potravin a nápojů			
I.3_1	Podporovat činnost Platformy pro reformulace při České technologické platformě pro potraviny	MZe	MZ	průběžně
I.4	Vyloučení trans-mastných kyselin			
I.4_1	Kontrolní činnost dozorových orgánů	MZe		průběžně
I.5	Uvádění potravin pro děti na trh			
I.5_1	Návrh na omezení reklamy pro vybrané potraviny pro děti	MZ	MZe, MK, MPO	průběžně
I.6	Cenové zvýhodnění zdravých potravin			
I.6_1	Zahájení a vedení odborné diskuze na téma cenového zvýhodnění zdraví prospěšných potravin	MZ	MZe, MF	průběžně
2	Podpora zdravé výživy v průběhu celého života			
2.1	Výživa nastávajících a kojících matek			
2.1_1	Podpůrný program pro těhotné a kojící ženy	MZ		průběžně
2.2	Výživa v raném věku			
2.2_1	Podpůrný program pro kojící ženy	MZ		průběžně

Kód cíle	Opatření	Gestor	Spolugestor	Termín realizace
2.3	Komunikace s veřejností			
2.3_1	Podpůrný program pro komunikaci s veřejností	MZe, MZ	členové KSBP, MŠMT	průběžně
2.4	Výživa a životní styl v průběhu stárnutí			
2.4_1	Podpůrný program pro výživu a zdravé stárnutí	MZ	MZe, MPSV	průběžně
3	Posílení zdravotnických systémů na podporu zdravé výživy			
3.1	Vzdělávání a poradenství v oblasti výživy v rámci primární zdravotní péče			
3.1_1	Vzdělávání a poradenství v oblasti výživy	MZ, MŠMT		průběžně
3.2	Kapacita systému pro výživu			
3.2_1	Vzdělávání odborníků v oblasti výživy	MZ, MŠMT, MPO	MZe	průběžně
4	Dohled, monitorování a hodnocení			
4.1	Sledování růstu dětí – antropometrická měření			
4.1_1	Sledování dětí, antropometrická měření	MZ		2025
4.2	Průzkumy spotřeby potravin a příjmu živin			
4.2_1	Národní studie individuální spotřeby potravin v ČR	MZ		2025

Vydalo

Ministerstvo zemědělství
Těšnov 17, I 10 00 Praha I

www.eagri.cz

www.bezpecnostpotravin.cz

Fotografie z www.shutterstock.com

obálka: Tatjana Baibakova;

text: Microgen (8), Alexander Raths (12),
elmar gubisch (16), Syda Productions (18, 31),
Yulia Davidovich (27), TZIDO SUN (35)

Praha 2022

I. vydání

ISBN 978-80-7434-661-3

